Бүхы оронуудай пролетаринар, нэгэдэгты!

БУРЯАД ҮНЭН

КПСС-эй Буряадай обкомой, Буряадай АССР-эй Верховно Соведэй, Министрнүүдэй Соведэй орган

1921 оной ... 21-һээ гарана | № 223 (13937) | 1972 оной сентябриин 21, четверг | Сэн 2 мүнгэн

«СЕЛЬХОЗТЕХНИКА-72» ГЭЖЭ ВЫСТАВКЭ ДЭЭРЭ

«Сельхозтехника-72» гэһэн уласхоорондын выставкэ Москвагай «Сокольники» гэжэ парк соо ехэ амжалтатайгаар үнгэржэ байна. Дэлхэйн хори гаран ороной хэдэн зуугаад фирмэ, предприяти ба эмхинүүд эндэ мүнөө сагай хүдөө ажахын машинанууд, тухеэрэлгэнүүд ба приборнуудые харуулна.

Сентябриин 19-дэ нүхэд Л. И. Брежнев, А. Н. Косыгин, Ф. Д. Кулаков, Д. С. Полянский, М. А. Суслов, В. В. Щербицкий гэгшэд выставкэ дээрэ ерэжэ хараа. Эхэ оронойнмнай трактор болон хүдөө ажахын машинануудые бүтээдэг үйлэдбэри түүхэтэ богонихон болзор соо арадай ажахын хүгжэлтэ түгэс һалбари хайшан гээд болоһон тухайдань һонирхолтойгоор хөөрэхэ Советскэ Союзай экспозицине парти, правительствын хүтэлбэрилэгшэд онсо анхаралтайгаар хараба. Эдэнэр Болгариин, Венгриин, ГДР-эй Польшын, Румыниин, Чехословакиин, Югославиин таһагуудые мүн лэ хараа.

Совет хүтэлбэрилэгшэд Австриин, Великобританиин, Италиин, Канадын, США-гай, Финляндиин, Франциин, ФРГ-гэй, Японой ба бусад оронуудай экспозицинуудтай танилсаба.

(ТАСС).

СССР-эй наймадахи зарлалай Верховно Соведэй IV сесси

БАЙГААЛИИН БАЯЛИГУУДЫЕ ХЯМГАДАХА БА АРЬБАДХАХА

...ой байгуулагдаһаар 50 ... түүхэтэ һайндэр ойртоно. Манай ороной ажалшад ... XXIV съездын шиидхэбэри... түсэбэй табан жэлэй хоёр... программые бэелүүлэн, ... байгуулалтын бүхы һал... шэнэ амжалтануудые ... дарта ойн һайндэрые уг...

...ноостиин хүдэлмэрилэг... барилгануудай кол... һэрэй урда тээхи со... оһоодэ ажалай амжал... түйлажа, Эхэ ороноо бая... табшагай дорюун түлөө га... Алтайда, Сибирьтэ ... «Сагаан алтанай түлөө» ... дундаа. Советскэ Сою... зардаг республикануу... алын хүдэлмэрилэгшэд ... Эхэ орондоо эгээл ехэ ... ган тонно хлопок угэ...

...ороной ажалшад партиин ... асари ехэ түсэбүүдые ... байгаалиингаа баялигуу... жэлдэ бүри үргэн ехээр, ... хэрэглэнэ, коммунизм ... түүхэ хэрэгтэ тэдэниие ... хамта эдэ баяли... зоной үнэтэ зөөри заха ... юм. Тиимэ хадань, ... тэрэ түрүүшын жэлһээ ... Совет гүрэн бай... хамгаалха, тэрэнэй ... нэргэжэ арьбадхаха, ... баялигуудые гамтай, ... хэрэглэхэ гэжэ ходоһо ... байһан, оролдожо байна.

...техническэ дэбжэлтэ түр... хэмжээнүүдые абахадаа, ... баялигуудта гамтайгаар ... ашагтай тааралдуулхын, ... муухай болгохогүйн, га... баялигуудын тула шухала ... ехэ хэрэгтэй. Шэнэ ... удай проект табиха ба ... байгаа предприяти... хүдэлмэри һайжаруулхадаа, ... хамгаалха ябадал ... асадаг байха гэһэн бүри ... түсэблэлгын, ажахын ... проект зохёодог эмхи... байха бүхы хүдэлмэрилэг... партиин ... партиин табина. Ганса ... мүн ерээдүйн олон ... Эхэ ороной жабхалан ... баялигуудые заяадаг бүхы аша ... ехэ арга боломжотой ... — гэжэ КПСС-эй ... Генеральна секретарь нүхэр ... партиин XXIV съезд ... һэн.

... саашадаа бүри һай... хамгаалха, байгаалиин ... ашагтайгаар хэрэглэхэ ... СССР-эй наймадахи ... Верховно Соведэй дүрбэдэ... асуудалаа зүйлэй түрүү... болоһониинь ойлгосо...

...Соведэй ба Национальностьнуудай Соведэй түрүүшын хамтын ... Кремлиин Эхэ ордон ... Верховно Соведэй за... зал дотор болобо.

...Депутадууд болон айл... дээрэ байжа, нүхэд ... В. В. Гришиниие, Ф. Д. Кулаковые, Н. В. Подгорные, М. А. Сусловые, В. В. Щербицкиие, ... Андроповые, В. Н. По... И. С. Соломенцевые, ... К. Ф. Катушевые ... альга ташалгаар ...

...хамтын заседаниие ... Верховно Соведэй Национальностьнуудай Соведэй Түрүүлэгшэ Я. С. Насреддинова ...

В. В. Щербицкидэ үгэ ... Украинын ССР-эй ... Президиумэй Түрүүлэгшэ ... Грушецкиие СССР-эй ... Президиумэй Түрүүлэгшын ... оорлогшоор Украинын ... гэжэ Украинын ... даалгабаряар ...

... П. Ляшко Украинын ... Соведэй Түрүүлэгшын туладаа, СССР-эй ... Президиумэй Түрүүлэгшэ ... уялгануудһаа ... байна.

...дурадхалые ... дүүтээр баталан ...

...һүүлээр зүблэхэ зүйлэй асуудалые — «Байгаалиие саашадаа бүри һайнаар ... байгаалиин баялигуу... хэрэглэхэ хэмжээ... асуудалые депутадууд ... эхилбэ. СССР-эй ... Соведэй Түрүүлэгшэ депутат В. А. Кириллин энэ асуудалаар элидхэл хээ. (нүхэр Кириллинэй элидхэлые газетын хоёрдохи нюурта уншагты).

• • •

Сентябриин 19-дэй үдын хойно Кремль соо. Палатануудай заседаниин зал дотор СССР-эй Верховно Соведэй Союзай Соведэй заседани болобо.

Нүхэд **В. В. Гришиниие, К. Т. Мазуровые, Н. В. Подгорные, Ю. В. Андроповые, М. С. Соломенцевые, И. В. Капитоновые, К. Ф. Катушевые** депутадууд удаан альга ташалгаар угтаа.

Заседаниие Союзай Соведэй Түрүүлэгшэ депутат **А. П. Шитиков** нээбэ. СССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Түрүүлэгшын орлогшоор һунгагдаһан дээрэһээнь Союзай Соведэй хуули һанамжалан дурадхаха комиссиин уялгануудһаа депутат И. С. Грушецкиие сүлөөлхэ тухай дурадхал оруулаад, тэрэниинь депутадууд баталан абаа. Удаа тээнь нэмэлтэ элидхэл хэхын тула байгаали сахин хамгаалха Союзай Соведэй комиссиин түрүүлэгшэ депутат **А. В. Георгиевто** үгэ угтэбэ.

СССР-эй Верховно Соведэй мүнөөнэй сесси дээрэ зүбшэн хэлсэгдэжэ байгаа асуудал — «Байгаалиие саашадаа бүри һайнаар сахин хамгаалха, байгаалиин баялигуудые ашагтайгаар хэрэглэхэ хэмжээнүүд тухай» асуудал ороной арадай ажахые саашадань хүгжөөхэ, совет хүнүүдэй элүүр энхые бүри һайнаар сахин хамгаалха зорилгонуудые шиидхэхэ хэрэгтэ угаа ехэ удха шанартай байна. Гүрэнэй экономическа хүсэ шадалые улам бэхижүүлхэ, арад түмэнэй байдал улам һайжаруулха гэжэ Коммунис партиин, Советскэ правительствын саг үргэлжэ оролдодогой ашаар, байгаалиин баялигуудые бүри һайнаар ашаглаха, бүхэли районуудай байгаалиие шэнэдхэн хубилгаха зорилготой угаа ехэ хүдэлмэри орон доторнай хэгдэнэ, — гэжэ А. В. Георгиев тусхайлан тэмдэглэбэ.

Оршон тойронхи байгаалиие хамгаалха, байгаалиин баялигуудые ашагтайгаар хэрэглэхэ ябадалтай холбоотой асуудалай энэ сесси дээрэ зүбшэн хэлсэгдэжэ байһан ушар, СССР-эй Верховно Соведэй баталан абаха шиидхэбэринүүд энэ асуудалаар КПСС-эй XXIV съездын табиһан зорилгонуудые амжалтатайгаар шиидхэхэ арга олгохонь лабтай, — гэжэ А. В. Георгиев түгэсхэл дотороо мэдүүлбэ.

Нэмэлтэ элидхэлэй һүүлээр зүбшэлхэ зүйлэй нэгэдэхи асуудалаар үгэ хэлэлгэн эхилбэ. Украинын КП-гэй Киевскэ обкомой нэгэдэхи секретарь депутат **В. М. Цибулькада** түрүүлэн үгэ үгтэбэ. Газарай баялигууд тухайда Киевскэ областиин партийна, совет органууд онсо анхаралаа хандуулдаг юм гээд тэрэ хэлээ. Арадай хэлсэдэгэй ёһоор, газар лэ маниие тэжээнэ бшуу. Мүнөө областиин газар дайдын 75 процентые колхоз, совхозууд эдлэжэ байна. Һүүлэй зургаан жэлэй турша соо намагтай газарай хатаагдажа, урдань ашаглагдаагүй байһан газарые гамтай һайнаар элдүүрилжэ байгаашье һаань, промышленна ба гэр байрын барилгын хурдан түргөөр хүгжэлгэһөө уламжалан, хүдөө ажахын элдүүриин газар улам бага боложо байнхай. Тиимэһээ газарые бүри һайнаар ашаглаха тунга шэнэ газар элдүүрилхэ зарим хэмжээнүүд зохёон абтаһан байна гээд оратор тэмдэглээ.

Республикын ниислэл хото — Киевтэ газарые аша үрэ эхэтэйгээр ашаглалгын хэдэн жэшээнүүдые В. М. Цибулько дурдаба. Русановка гэжэ микрорайон Днепр мүрэнэй үзэсхэлэн һайхан эрье дээрэ урган бодоо. Урдандаа эндэ элһэ хайр байһан юм. Үер, бороогой үедэ Днепр халижа, оршон тойрониие уһаар абажархидаг һэн. Барилгашад эндэхи газарые жэгдэлжэ, 400 мянган дүрбэлжэн метр байрын талмайтай олон дабхар байшан гэрнүүдые бариа. Тиигэжэ 100 гектар үрэжэлтэ газар алмагдаһан байна. Русановкынхидай дүй дүршэл амжалтатайгаар хэрэглэгдэнэ: Березняки, Оболонь гэжэ һуурин тосхонууд урган бодожо байна.

Газараа ашагтай һайнаар элдүүрилэн ашаглахын тула хүдөөгэй ажалшад ехэ оролдолго гаргана. Хүдөө ажахын элдүүриин газарые үргэдхэхэдөө, газарай үрэжэлые дээшэлүүлхэдээ, экономическа улам ехэ ашаг олзо абахые оролдонобди. Даб дээрэ абтаһан баримтануудай ёһоор, байгша ондо сагай уларилай хэды таарамжагүй байгаашье һаань, манай областьдо ороо̄һо тарьяанай ургаса гектар бүриһөө 26 центнер абтахаар хараалагдана. Саахарай свеклын, хартаабхын, овощой баян ургаса абтаа, Элбэг хүрэхэ тэжээл бэлэдхэгдээ.

Москвагай ажалшадай зүгһөө СССР-эй Верховно Соведэй депутадаар һунгагдаһан хадаа ниислэл хотын агаар ба уһые арюун тунгалаг байлгаха асуудалнуудта тогтон хэлэхэ хүсэлэнтэйб гэжэ Москвагай Гүрэнэй университедэй ректор **И. Г. Петровский** хэлэбэ.

Москвае жэшээтэ һайн коммунис хото болгохо гэһэн зорилго нүхэр Л. И. Брежнев КПСС-эй XXIV съезд дээрэ хэһэн элидхэл дотороо табяа һэн. КПСС-эй ЦК-гай, Совет правительствын саг үргэлжын анхарал оролдолгоор Москва дэлхэй дээрэ эгээн болбосон түхэлтэй, арюун сэбэр хотонуудай нэгэн болоо гээд оратор тэмдэглээ. Хотын агаар ба уһые арюун тунгалаг байлгахын, канитарна ариг сэбэрые сахихын тула ехэ хүдэлмэри хэгдэнэ. Москва мүрэнэй уһан һураггүй арюун тунгалаг болоо. Уһанай кислород нэмэжэ, хото шадар загаһан бии болоо, уһандань оймоходо, спорт эрхилхэдэ таарамжатай. Тиигэбэшье ниислэл хотын бүхы нуур сөөрэмүүдэй уһан арюун сэбэр бэшэ байһаар. Станок бүтээлгын ба инструментальна, нефть болбосоруулгын, нефтехимическэ промышленностиин болон бусад министерствэнүүдэй предприятинуудта сэбэрлэлгын түхеэрэлгэнүүд хангалтагүй удаанаар баригдана.

Энэ зунай халуун байгаашье һаань, москвагайхид сэбэр уһаар дутаагүй. Москвагай уһан дэлхэй дээрэ арюун сэбэр. Саашадаашье иимэ байхын тула уһаар хангаха шэнэ түхеэрэлгэнүүдые бариха хэрэгтэй. Мүнөө Вазузска гидротехническэ түхеэрэлгэ баригдажа байнхай. Тэрэнэй ашаглалгада оруулагдахада, Москвагай нэрэмжэтэ каналые һэльбэн шэнэдхэхэдэ, хотые уһаар хангалга 1990—1995 онууд хүрэтэр дутамаггүй болохо юм.

Ниислэл хотын агаарые арюун тунгалаг байлгахын тула ехэ юумэн хэгдээ. Газ хотын гол түлишэ боложо байнхай.

Москва хотодо модо һөөгүүд, сэсэгүүд ехээр тариганхай. Энэ хадаа агаарые арюун тунгалаг байлгаха шухала нүхэсэл болоно.

7 миллион шахуу хүн зонтой хотые хүгжөөхэ, болбосон түхэлтэй болголгын түсэб табиха гээшэ орёо бэрхэшээлтэй гээд И. Г. Петровский тэмдэглэһэн байна. Эдэ бэрхэшээл түбэгүүдые дабажа гарахын тула бүхы арга нүхэсэлнүүдые социалис байгуулалта бии болгоно гэжэ тэрэ тэмдэглэбэ. Элидхэл дотор табигдаһан дурадхалнуудые бүрин дэмжэжэ, манай Эхэ ороной ниислэл хотые жэшээтэ һайн коммунис хото болгохо гэһэн партиин XXIV съездын табиһан зорилго амжалтатайгаар шиидхэгдэхэ байха гэжэ батаар этигэн найдажа байһанаа оратор мэдүүлээ.

Курска областиин «Россия» колхозой главна агроном депутат **А. Н. Ющенко** ендэртэ гараба.

Газарай хүрьһые һайжаруулха тухайда анхаралаа саг үргэлжэ хандуулха эрилтэ маанадай, тарьяашадай үмэнэ табигдана гээд тэрэ хэлэбэ. Газар тарьяалангаа һайнаар элдүүрилбэл, энээниие түйлаха байнабди. Манай «Россия» колхозой мэргэжэлтэд, бүхы тарьяашад оролдолго хэшээлээ энээндэ зорюулна. Гүрэнэй түйлай ехэ туһаламжа, дэмжэлгэдэ түшэглэн, эрдэм ухаанай, түрүү дүй дүршэлэй түйлалтануудые хэрэглэн, газарай гектар бүхэниие элдүүрилгые һайжаруулха, тэрэнэй үрэжэлые дээшэлүүлхэ эмхидхэлэй, агротехническэ хэмжээ ябуулгануудые ажахы зохёонхой.

Тарьяашадай габшагай ажалые газар элдин баянаар харюулаа. Энэ түсэбтэ табан жэлдэ ороо̄һо тарьяанай — 32 центнер, саахарай свёклын ургасын дундуур зэргын хэмжээн 339 центнер болохо байна. Газарта дуратайгаар, гамтай һайнаар хандалгые ажалша хүндэ хүмүүжүүлжэ шадахабди.

Национальна гол баялиг болохо газарай хүрьһэ хамгаалга бүгэдэ арадай зорилго мүн. Газарай үрэжэлые дээшэлүүлхын тула областиин ажахынууд нүлөө ехэтэй хэмжээнүүдые бэелүүлжэ эхилээ.

Байгаалиин баялигуудые малтахадаа, электростанцинуудые барихадаа, газарай, уһанай ба бусад баялигуудта хайша хэрэгээр хандадаг ушар үшөөл дайралдаһаар гэжэ депутат тэмдэглэбэ.

Манай ороной арадай ажахые хүгжөөхэ түсэбэй үндэһөөр ашагта малтамалнуудые абалга саг үргэлжэ ургажа байна гээд промышленностьдахи хүдэлмэриие усал аюулгүйгөөр эрхилхэ ябадал хинан шалгаха, горно хүдэлмэриие хинан шалгаха талаар СССР-эй Министрнүүдэй Соведэй дэргэдэхи Гүрэнэй комитедэй түрүүлэгшэ депутат **Л. Г. Мельников** мэдээсэбэ. Үнэтэ продукци ехээр абахын тула ашагта малтамалнуудые малтаха хүдэлмэри үргэнөөр ябуулагдана.

Гэхэ зуура горно хүдэлмэриин муу нүлөөнһөө газарай хүрьһые сахин хамгаалха тухай, газарые гэмтээнгүй ашаглаха тухай асуудал тон шухала болоод байна гэжэ оратор тэмдэглээ. Мүнөө горно хүдэлмэри үрэжэлтэй үргэн ехэ талмайда хэгдэнэ. Гэбэшье тэрэнэй үрэжэлые һайжаруулха шухала.

Урдань горно хүдэлмэриин хэгдэһэн газарые һайжаруулжа, колхоз, совхозуудта дамжуулан үгэхэ түсэб табихыень министерствэнүүд, ведомствэнүүд предприятинуудые жэл бүри уялгалха ёһотой гээд Л. Г. Мельников тэмдэглээ.

Фергана гол Советскэ Союзай эгээл баян дэлгэр, үзэсхэлэн һайхан нютагуудай нэгэн болоно гэжэ Узбекистанай КП-гэй Андижанска обкомой нэгэдэхи секретарь, депутат **Б. Р. Рахимов** хэлээ. Энэ хадаа үрэжэл һайнтай, наруули дулаан, олон зуугаад жэлэй турша соо тарьяашадай байгуулһан уһалууриин олон ханааб һубагуудтай, Дунда Азида хүн зоноор олон газар болоно.

Тарьяалангые сахин хамгаалха, тэрэнэй үрэжэлые дээшэлүүлхэ талаар абтаһан хэмжээнүүд тухай оратор тогтон хэлэбэ. Химическэ зүйлнүүдые хүдөө ажахыда үргэнөөр хэрэглэжэ байһан мүнөө сагта хүн зоной элүүрые, байгаалиин баялигуудые сахин хамгаалха онсо удхатай болоно. Хүнэй бэедэ, адууһа малда, ан амитадта хоро хүргэхэ зүйлнүүдые бага болгохын тула ехэ хүдэлмэри хэгдэжэ байнхай. Һүүлэй табан жэлэй турша соо хорото химическэ зүйлнүүдые хэрэглэлгэ 7 дахинаар хороогдоо.

Хлопок таридаг республикануудта хлопок сэбэрлэдэг промышленностиин предприятинуудһаа дулдыдан агаар нилээд муухай болодог байна. Энээнтэй тэмсэл хэхэдээ, областиин мэргэжэлтэд тооһо татажа абаха түхеэрэлгэнүүдые эдэ предприятинуудта табиһан байха юм. Эдэ бүгэдын ашаар агаар нилээд сэбэр болоо.

СССР-эй байгуулагдаһаар 50 жэлэй ойе угтан, Узбекистан хлопогой баян ургаса хүрьяахын түлөө тэмсэнэ. Бүхы республика доторойхидол адли, Андижанска областьдо баян ургаса хүрьяагдажа, түрэл партидаа үгэһэн үгэдөө хүрөөбди гэжэ оратор найдуулба.

Байгаалиие шэнэдхэн хубилгаха, тэрэнэй баялигуудые хүнэй аша туһада гамтай һайнаар ашаглаха жэшээ болгон, Таджикистандахи Вахш голые ашаглаһан тухай Таджигай ССР-эй Наукануудай академиин президент депутат **М. С. Асимов** хэлээ. Хооһон губи тала байһан энэ газар Совет засагай жэлнүүдтэ һалбаран сэсэглэһэн саадуудай, үрэжэлтэ тарьяалангай хизаар болонхой. Эндэ эрхим сортын хлопок тарижа ургуулагдана.

Совет хүнүүдэй хүсэлэл оролдолгоор Таджикистанай гидротехническэ асари ехэ баялигууд ашаглагдажа, эхилээ гэжэ М. С. Асимов тэмдэглэбэ. Мүнөө үедэ гидро-барилгашадай олон үндэһэ яһатанһаа бүридэһэн коллектив Дунда Азида эгээн томо ехэ Нурекскэ ГЭС барижа байна. СССР-эй байгуулагдаһаар 50 жэлэй ойе — нэгэдэлэй агуу ехэ һайндэрые угтан, станциин түрүүшын нэгэдэхи агрегадые ашаглалгада тушаахын тула Нурегэй барилгашад шэн габьяатайгаар ажаллана. Таджикистанай гол мүрэнүүд дээрэ баригдаһан бусад гидротехническэ түхеэрэлгэнүүд ганса Таджикистанай бэшэ, харин Узбекистанай, Туркмениин олон миллион гектар газарые ашаглаха арга олгохо юм.

Таджикистанай ашагта малтамалнуудые абаха талаар республикын урда табигдаһан зорилгонууд тухай депутат тогтон хэлэбэ. Промышленностьда хэрэглэгдэһэн уһаар гол мүрэнүүдые бузараахагүйн тула шухала хэмжээнүүдые абаха хэрэгтэй. Түрэл хизаар нютагтаа дуратайгаар, баялигыень улам арьбадхан хамгаалха мэдэрэлтэйгээр залуу үетэниие хүмүүжүүлхэ гээшэ һуралсалай газарнуудай, пионерэй ба комсомолой эмхинүүдэй гол шухала зорилго болоно гэжэ оратор мэдүүлбэ.

СССР-эй элүүрые хамгаалгын министр депутат **Б. В. Петровский** ендэртэ гараба.

Хото городуудые, хүдэлмэришэнэй һууринуудые болбосон түхэлтэй болгохоһоо гадна, хүнүүдэй ажабайдалай элүүр энхэ байхын тула бэелүүлэгдэхэ хэмжээ ябуулганууд КПСС-эй XXIV съезд дээрэ абтаһан программа дотор хараалагдаһан гээд тэрэ хэлэбэ.

Байгаалиие сахин хамгаалхын түлөө харюусалгатай зарим зургаанууд СССР-тэ бии. СССР-эй Элүүрые хамгаалгын министерствын санитарна гүрэнэй албан тэдэнэй дунда оролсоно.

Мүнөө 200 мянга тухай санитарна врачнууд, инженернүүд, бусад хүдэлмэрилэгшэд тус албанда ажаллана.

Байгаалиие, хүн зоной элүүрые хамгаалгатай нягта холбоотой асуудалнуудта оратор тогтон хэлэбэ. Һүүлэй жэлнүүдтэ Москвагай промышленна предприятинуудта газ, үнэһэ татажа абаха 7 мянган гаран түхеэрэлгэ баригдаһан байна. Энээнһээ уламжалан, агаар 3-4 дахинаар тунгалаг боложо, манай ороной ниислэл хотые дэлхэй дээрэ эгээн арюун тунгалаг ниислэл хотонуудай нэгэн гэжэ дэмы нэрлэнэгүй байха. Агаарые арюун тунгалаг байлгахын тула Ленинградта, Киевтэ, Минскдэ, Свердловскдо, Магнитогорскдо, Запорожидо, промышленна бусад түбүүдтэ ехэ юумэн хэгдэнэ. Тиихэдэ зарим городуудта агаар үшөөл муухай байһаар. Уһа сөөрэмүүдэй ариг сэбэрые сахиха асуудалые шиидхэхэ гээшэ шухала удха шанартай. Үйлэдбэри дээрэ, эмхи зургаануудта, байрын гэрнүүдтэ, хүн зоной амардаг газарнуудта абяае усадхан зайсуулгатай тэмсэл ябуулха хэрэгтэй.

Депутадууд **А. А. Кочетов** (Карелиин АССР), **А. В. Валиханов** (Татарай АССР), **В. А. Микулич** (Брестскэ область), **М. А. Ферин** (Башкирай АССР), **И. К. Абдугулов** (Алма-Атын область) Союзай Соведэй заседани дээрэ үгэ хэлэбэ.

Сесси сентябриин 20-до хүдэлмэреэ үргэлжэлүүлээ.

• • •

СССР-эй Верховно Соведэй Национальностьнуудай Соведэй заседани сентябриин 20-до үглөөнэй 10 часта Кремль соо, Палатануудай заседаниин зал соо болобо.

Нүхэд **А. Н. Косыгиниие, Д. С. Полянскиие, А. Н. Шелепиниие, В. Н. Пономаревые** депутадууд удаан альга ташалгаар угтаа.

Заседаниие Национальностьнуудай Соведэй Түрүүлэгшэ депутат **Я. С. Насриддинова** нээгээд, нэмэлтэ элидхэл хэхынь тула байгаали сахин хамгаалха Национальностьнуудай Соведэй комиссиин түрүүлэгшэ депутат **В. А. Карловта** үгэ үгэбэ.

(ТАСС).

МОСКВА. Кремлиин Эхэ ордон. СССР-эй наймадахи зарлалай Верховно Соведэй IV сесси.
ЗУРАГ ДЭЭРЭ: заседаниин зал соо. Фототелеграфаар абтаһан фото.

Ахмед Хасан аль-Бакр Москваһаа мордобо

КПСС-эй ЦК-гай, СССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй, Советскэ правительствын уряалаар Советскэ Союзда албанай хэрэгээр айлшалжа ерэһэн Араб социалис дэбжэлтэ (БААС) гэжэ партиин нютагай хүтэлбэриин Генеральна секретарь, Революционно командованиин Соведэй Түрүүлэгшэ, Ирагай Республикын Президент Ахмед Хасан аль-Бакр сентябриин 19-дэ Москваһаа мордоо.

Ирагай Республикын ба Советскэ Союзай гүрэнэй тугуудаар шэмэглэгдэһэн Внуковска аэродром дээрэһээ Президент Ахмед Хасан аль-Бакрые, сугтаа ерэһэн хүнүүдые КПСС-эй ЦК-гай Политбюрогой гэшүүн, СССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Түрүүлэгшэ Н. В. Подгорный, КПСС-эй ЦК-гай Политбюрогой гэшүүн, СССР-эй Министрнүүдэй Соведэй Түрүүлэгшэ А. Н. Косыгин, КПСС-эй ЦК-гай Политбюрогой гэшүүндэ кандидат Ю. В. Андропов болон бусад тушаалтад үдэшэбэ.

Гурбан янзын зэбсэгтэ хүсэнэй — ябаган сэрэгшэдэй, летчигуудай ба морягуудай хүндэлэлэй харуул ниидэлгын талмай дээрэ жагсаагдаа.

Ахмед Хасан аль-Бакр хүндэлэлэй харуулай начальнигай рапортые тогтоон абаба. Хани барисаата хоёр ороной гүрэнэй гимнүүд гүйсэдхэгдөө.

Ахмед Хасан аль-Бакр, Н. В. Подгорный совет сэрэгшэдэй жагсаалай урдуур ябажа гараба. Аэродром дээрэ сугларһан Москва хотын ажалшадай түлөөлэгшэд ирак болон совет хүтэлбэрилэгшэдые халуунаар амаршалаа.

(ТАСС).

Генеральна Ассамблейн сесси нээгдээ

НЬЮ-ЙОРК. (ТАСС). ООН-ой Генеральна Ассамблейн ээлжээтэ, XXVII сесси сентябриин 19-дэ эндэ нээгдээ.

ООН-ой гэшүүд — 132 ороной түлөөлэгшэд сессиин даб дээрэхи зүблэхэ зүйлдэ оруулагдаһан политическэ, экономическа, социальна, хуули ёһондо хабаатай ба бусад 100 гаран асуудал зүбшэн хэлсэхэнь. Ассамблейн Генеральна комитедэй эсэслэн баталха ёһотой асуудалнууд — буу зэбсэг хуряалгын, эб найрамдал ба уласхоорондын аюулгүй байдал бэхижүүлгын, расын талаар газаашалан доромжолдог ябадалые колониализмын үлэгдэлнүүдые усадхалгын асуудалнууд, Дутын Зүүн зүгтэхи байдал онсо анхарал татана. Уласхоорондын харилсаанда хүсэ хэрэглэхэгүй тухай, ядерна зэбсэг хэрэглэлгые хэтын хэтэдэ хорихо тухай, буу зэбсэгүүдые хуряалгаар бүхэдэлхэйн конференци зарлаха тухай, дэлхэйе тойрон ниидэдэг хэмэл ододые телевизионно дамжуулга сэхэ хэхын тула гүрэнүүдэй хэрэглэхэ гол ёһонууд тухай уласхоорондын конвенци тодорхойлхо дурадхалнууд ООН-ой гэшүүдэй дунда сэдьхэлээ ехээр ханаха ябадал үүсхээ.

Зүблэхэ зүйлнүүдэй түрүүшын пунктнуудай нэгэниинь — Ассамблейн шэнэ түрүүлэгшые һунгаха асуудал болоно. Ассамблейн түрүүлэгшээр арадай засагта Польшын түлөөлэгшэ, ПНР-эй гадаадын хэрэгүүдэй министрэй орлогшо С. Трепчинский дэбжүүлэгдэнхэй.

Цырен-Ханда Марханаевна Бардуева Улаан-Үдын нарин сэмбын фабрикада эрхим хүдэлмэришэн гэжэ суурхадаг юм. Тэрэ нооһо томодог машинада хүдэлдэг.

СССР-эй байгуулагдаһаар 50 жэлэй ойн хүндэлэлэй мүрысөөндэ оролсоод, түрүү хүдэлмэришэн эрхим һайнаар хүдэлжэ, нормоёо 110—115 процентээр дүүргэнэ.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: Ц-Х. Бардуева.

А. МАНТАЕВАЙ фото.

РЕСПУБЛИКЫН КОЛХОЗ, СОВХОЗУУДТА ГҮРЭНДЭ МЯХА, ҺҮ, ҮНДЭГЭ, НООҺО ТУШААХА 9 ҺАРЫН ТҮСЭБЭЙ ДҮҮРГЭЛТЫН ХЭР ЯБАЖА БАЙҺАН ТУХАЙ

1972 оной сентябриин 16-най мэдээн

(Түсэбэй дүүргэлтые нэмэлтэ даабаритайнь процентээр)

Аймагууд	мяхан	һүн	үндэгэн	нооһон
Баргажанай	51	107	311	110
Баунтын	94	112	—	—
Бэшүүрэй	77	87	134	92
Зэдын	54	98	97	106
Яруунын	71	94	117	96
Загарайн	57	86	213	92
Захааминай	86	106	—	101
Кабанскын	96	95	144	—
Хэжэнгын	55	95	114	89
Хурамхаанай	87	102	319	102
Хяагтын	102	93	152	99,4
Мухар-Шэбэрэй	75	91	104	99,3
Ахын	45	155	—	102
Прибайкалиин	90	94	100	—
Хойто-Байгалай	66	208	—	—
Сэлэнгын	49	93	21 дахин	100,5
Түнхэнэй	67	112	108	107
Улаан-Үдын	84	94	133	98
Хориин	49	99,4	172	88
Республика бүхыдөө	74	96	127	99

БАЙГААЛИИЕ СААШАДАА БҮРИ ҺАЙНААР САХИН ХАМГААЛХА, БАЙГААЛИИН БАЯЛИГУУДЫЕ АШАГТАЙГААР ХЭРЭГЛЭХЭ ХЭМЖЭЭНҮҮД ТУХАЙ

Депутат В. А. КИРИЛЛИНЭЙ элидхэлһээ

СССР-эй Верховно Соведэй мүнөөнэй сессиин үзэмжэдэ СССР-эй Министрнүүдэй Соведэй оруулһан байгаалиие саашадаа бүри һайнаар сахин хамгаалха, байгаалиин баялигуудые ашагтайгаар хэрэглэхэ хэмжээнүүд тухай асуудал түйлай ехэ экономическа ба социальна удха шанартай гээд элидхэлшэ хэлээ. Һүүлэй хэдэн арбаад жэлнүүдэй туршада соо энэ асуудал илангаяа шухала, шиидхэгдэмээр болоһон байна.

Агаар ба уһые бузарлалга, газарай хүрьһэнэй муудалга, амитанай ба ургамалай аймагта ушаруулагдадаг хохидол, мүн газар, нефтиин, газай ба нүүрһэнэй, металлнуудай руда болон байгаалиин бусад баялигуудые хүсэд гамтайгаар ашагладаггүй ябадал бүхы оронуудай арадуудай һанаан сэдьхэлые ехээр зобоодог байна.

Игэжэ һанаагаа зобохо горитой үндэһэ баримта бии гэжэ хэлэхэ хэрэгтэй. Түүхэй материалнуудые хэрэглэхэ хэрэглэмжэ жэл бүри ехэ болоно. Тиихэтэй хамта байгаалиин олохон баялигууд хэршье ехэ һаа, тиимэ заха хизааргүй бэшэ юм. Байгаали сахин хамгаалха, байгаалиин баялигуудые ашагтайгаар хэрэглэхэ хэрэгтэ хүсэд бэшэ анхарал хандуулха ябадал хүнэй оршон тойронхи байгаалида ехэхэн хохидол ушаруулжа болохо байна. Дабһагүй сэбэр уһанай дутагдал, агаарые бузарлалга, газарай хүрьһэнэй муудалга мүнөөдэр бодото баримта болоод байна. Энэнь гэмшэлтэй.

Байгаалиин баялигуудые ашаггүйгөөр, үсөөн бэшэ ушарта шунахы ёһоор ашагладаг капиталис оронуудай экономическа хүгжэлтэ зарим баялигуудые багадхан үгырүүлдэг, оршон байдалые таарамжагүй болгодог, хэдэ хэдэн ушарта заһахын аргагүй бэрхэтэй хубилалтануудта хүргэдэг гэжэ мэдээжэ.

Үйлэдбэриин хэрэгсэлнүүдтэ, бүгэдэ арадай зөөридэ үндэһэлэн хүгжэдэг экономикотой, эрдэм ухаанай ёһоор түсэблэгдэдэг байгаалиин баялигуудтай социалис оронуудта байгаалиие һайнаар сахин хамгаалхын, байгаалиин баялигуудые ашаг үрэтэйгөөр, тааруу зохидоор ашаглахын тулада жэшээлэшэгүй ехэ арга боломжо бии. Гэхэ зуура социалис оронуудташье эдэ асуудалнууд мүнөө үедэ тон ехэ удха шанартай болонхой.

Хүнэй оршон тойронхи байгаалиин асуудалнууд Совет гүрэнэй бии болоһон түрүүшын үдэрнүүдһээ хойшо тэрэнэй гол анхаралда байдаг. Байгаали сахин хамгаалха, байгаалиин баялигуудые ашагтайгаар хэрэглэхэ асуудалда Совет гүрэниие байгуулагша В. И. Ленин түрүүшын зэргын удха шанар олгодог байгаа.

Оршон тойронхи байгаали хамгаалха тухай, байгаалиин баялигуудые бүхы арад зоной аша туһада мүнөөнэй ба ерээдүйн сагта эгээл ашагтайгаар хэрэглэхэ тухай ленинскэ хараа бодол КПСС-эй политикын гол ёһонуудта бодото дээрээ бэелээ.

Байгаали сахин хамгаалха, байгаалиин баялигуудые ашагтайгаар хэрэглэхэ асуудалда КПСС-эй ЦК, СССР-эй Верховно Соведэй Президиум, СССР-эй Министрнүүдэй Совет тон ехэ удха шанар олгоно.

КПСС-эй XXIV съезд дээрэ КПСС-эй ЦК-гай Генеральна секретарь нүхэр Л. И. Брежневэй хэлэн КПСС-эй ЦК-гай Тоосоото элидхэл соо игэжэ хэлэгдэнэ:

«Эрдэм-техникын дэбжэлтэ түргэдхэхэ хэмжээнүүдые абахадаа, байгаалиин баялигуудта эзэн ёһоор хандалгатай энэ дэбжэлтын тааралдадаг байхын, агаар болон уһые бузарааха, газарые үрэжэлгүй болгохо эшэ үндэһэн болохогүйн тулада бүхы юумэ хэхэ шухала. Байгаалиие сахин хамгаалха хараа бодолтойгоор шэнэ предприятинуудай проектнүүдые зохёохо, тэдэниие барихa, хуушануудайнь хүдэлмэри һайжаруулха хэрэгэй түлөө түсэблэлгын, мүн ажахын органуудта, проект зохёодог организацинуудта, манай бүхы хүдэлмэрилэгшэдтэ партиин бүри ехэ эрилтэ хэдэг болоно байна. Манай Эхэ ороной гайхамшаг һайхан байгаалиин бүхы ашаг үрыень бидэнэр, мүн удаадахи үетэн хэрэглэхэ арга боломжотой байха ёһотой. Байгаалиие сахин хамгаалха, тэрэнэй баялигуудые гамтай һайнаар хэрэглэхэ уласхоорондын хамтын хэмжээ ябуулгануудта хабаадалсахаар бидэнэр бэлэн байнабди».

КПСС-эй XXIV съездын шиидхэбэринүүдтэй зохилдуулан, СССР-эй Министрнүүдэй Совет байгаали сахин хамгаалха хэрэг бүри шангадхаха, байгаалиин баялигуудые бүри ашагтайгаар хэрэглэхэ тушаа шухала хэмжээ ябуулгануудые бэелүүлнэ.

Һүүлэй үедэ манай орон дотор байгаали сахин хамгаалга шангадхаха, байгаалиин баялигуудые һайнаар ашаглаха тушаа дурадхалнуудые бэлдэхэ зорилготой ехэхэн хүдэлмэри хэгдэһэн байгаа. Энэ хүдэлмэридэ олон тоото мэргэжэлтэд, эрдэмтэд хабаадуулагдаа һэн.

Түргөөр шиидхэлтэй болоһон хойшолуулашагүй асуудалнуудай дунда агаар бузараалгые һэргылэн болюулха асуудал нэрлэхэ шухала. Мүнөө үедэ манай планетын агаарта жэл бүри хэдэн зуугаад миллион тонно элдэб янзын муухай зүйлнүүд хаягдадаг байха юм. Тэдэнэр хүнүүдэй элүүр энхэ бэедэ, ургамалнуудай, амитадай болон микроорганизмуудай ажамидаралда тон таагүй нүлөө үзүүлдэг байна. Транспортын ба стационарна энергетикын түхеэрэлгэнүүдэй хубида агаар бузараадаг бодосуудай бүхы хаядаһанай хахадһаа ехэнхинь хүртэдэг гэжэ тэмдэглэхэ хэрэгтэй. Агаарые бузараадаг хаядаһанай хэмжээн саг үргэлжэ ургана. Һүүлшын арбан жэлэй турша соо тэрэ хадаа хоёр дахин ехэ болоо.

Ажаглалтын гэршэлэн харуулһанай ёһоор, агаарта байдаг углекислэ газ саг үргэлжэ ехэ болоно. Эрдэмтэдэй һанамжын ёһоор, энэ ушар «халасын үрэ нүлөөн» гэдэгһээ уламжалан, манай планетын температурые дээшэлүүлжэ, тэрэнэй үрэ дүнгынь болгон тогтомол мүльһэнэй хайлаха үйлэдэ, мүн зохидгүй бусад хойшолонгуудта хүргэжэ магад.

Бузараалгаһаа уһые сахин хамгаалха асуудалнууд тон шухала удха шанартай. Дэлхэйн олохон оронууд, уһаар эгээл баяншье оронууд, зарим промышленна ба хүдөө ажахын районуудта уһанай мүнөөдэр ехээр дуталдажа байһые мэдэрнэ. Дабһагүй сэбэр уһаар хангалга, бузараалгаһаа уһые сахин хамгаалга мүнөө үеын эгээл шухала асуудалнуудай нэгэниинь гэжэ тоологдохо ёһоороо тоологдоно.

Промышленна предприятинуудай, коммунальна ба хүдөө ажахын хэрэглэһэн сэбэрлэгдээгүй гү, али дутуугаар сэбэрлэгдэһэн уһые гол мүрэн уруу хаядаг ушар хадаа уһые бузараалгын гол шалтагаан болоно.

Хүсэд сэбэрлэгдээгүй уһа хаяһанай, мүн тогтомол уһанай ажахы ашаггүйгөөр эмхидхэлгын хойшолонгуудай нэгэниинь юуб гэхэдэ, хаалта сөөрэмүүд соохи уһан үнгэтэдэг, хүхэ ногоон ургамалнууд олошордог, уһан соохи кислород эрид бага болодог, хаалта сөөрэмүүдэй биологическа байдалынь муудадаг байха юм.

Дабһагүй сэбэр уһанай дуталдадаг дээрэһээ Арктикын мүльһэ шэрэлгэһээ эхилээд, агаарта байһан шииг нойто хэрэглэхэ ябадал хүрэтэр тиимэ уһа абалгын шэнэ арга хэрэглэхэ олон тоото проектнүүд бии болоо. Гэхэ зуура дабһагүй уһа элбэгжүүлхэ ямаршье арга методүүдэй дурадхагдаашье һаань, гол мүрэнүүд ба нуурнуудай уһые ашагтайгаар хэрэглэхэ гэшэ энэ асуудал шиидхэлгын гол шэглэл зандаа үлэхэ хаш.

Уһанай баялигуудые сахин хамгаалха тухай хэлэхэ зуураа, далайн ба океануудай уһые бузараалгатай тэмсэхэ шухала байһые тэмдэглэнгүй гарахын аргагүй. Дэлхэйн океаниие нефтеэр, хүндэ металлнуудаар, хлорорганическа бодосуудаар, радиоактивна ба бусад хорото бодосуудаар бузарааха ябадалһаа сахин хамгаалха асуудал олохон оронуудай олониитын, илангаяа далай тээшэ гарадаг, мүн далайнуудаар хүреэлэгдэһэн гүрэнүүдэй олониитын һанаа сэдьхэл хүдэлгэнэ.

Промышленна хорото бодосуудые агаарта, мүн уһанда хаяха ябадал хороохын тулада үйлэдбэриин процессүүдэй технологиие нарижуулан һайжаруулха гэшэ онсо ехэ удха шанартай. Иимэ нарижуулан һайжаруулгын эсэстэ хорото хаядаһанууд горитойгоор бага болодог, заримдаа хүсэдөөр үгы хэгдэдэг юм. Тиихэ зуураа байгаалиин баялигуудые үлэмжэ ашаг үрэтэйгөөр хэрэглэхэ, уһа сэбэрлэлгын түхеэрэлгэнүүдые барилгада гаргашалагдадаг гаргашануудые хороожо болохо байна.

Городуудые бодомжоргүйгөөр, буруугаар бариһанай, тэндэ хүн зониие, мүн промышленна предприятинуудые үлүүсэ олоор түбхинүүлһэнэй эсэстэ тохёолдодог зохидгүй хойшолонгуудые усадхаха гэшэ оршон тойронхи байгаали сахин хамгаалгын шухала асуудал мүн болоно. Оршон тойронхи байгаали сахин хамгаалха эрилтэнүүдые, городуудтахи байдалай, тэрэ тоодо квартира, гэр, хашаа соохи талмай, гудамжа ба райониие оруулалсан, гигиенын нормо хангаха ябадал хараада абалсан, городуудые зүбөөр түбхинүүлэн бариха асуудалнууд гансашье шэнэ городуудые бариха үедэ бэшэ, мүн бии байһан городуудые һэлбэн шэнэлхэ үедэ ехэхэн удха шанартай. Илангаяа городуудай хүн зондо, предприятинуудта хүдэлдэг хүнүүдтэ абяа шууяа бага болгохо гэшэ ехэ удха шанартай. Эрдэмтэдэй сэгнэлтын ёһоор, город соохи тон ехэ шууяан хүнүүдэй бэедэ муугаар нүлөөлдэг байна.

Оршон тойронхи байгаали сахин хамгаалха шухалын шухала асуудалнуудай нэгэниинь юуб гэхэдэ, газарые сахин хамгаалха, ашагтайгаар хэрэглэхэ ябадал мүн болоно. Ядохимикадуудые буруугаар хэрэглэһэнэй эсэстэ гансашье хорото хорхой шумуулнууд ба ургамалнууд бэшэ, мүн аша туһатай хорхой шумуулнууд, ургамалнууд үгы хэгдэжэ болохо юм. Үргэн ехэ газар дайда һалхинда үлеэлгэжэ, уһанда нуража гэмтээгдэһэн ушар мүнөө үеын эрхэ байдалда оршон тойронхи байгаалиие сахин хамгаалха асуудалай шухала талань мүн болоно. Мүнөө үеын тон ехэ нээлтэ болохо минеральна үтэгжүүлгэнүүд ба ядохимикадуудые муугаар бодомжолон хэрэглээд байбал, газарай үрэжэлдэ, мүн манай планетэдэ байдаг, тэрэнэй биосферэдэ таарамжатай һайн ажабайдал хангадаг амиды организмуудай ажамидаралда горитойхон аюул болохо магад.

Амитад болон ургамалнуудай бии байгаа зүйлнүүдые аршалан хамгаалха талаараа оршон тойронхи байгаалиин асуудал онсо шухала гэжэ һанагдана. Хэнэйшье мэдэһээр, бодомжогүй ябуулгын эсэстэ тэдэнэй зариманиинь газар дэлхэй дээрэ юрэдөө үгы болошонхой. Иимэ ябадал мүнөөшье үргэлжэлһөөр.

Байгаалиин элдэб янзын баялигуудай ба байгаалиин комплекснуудай дунда ой модон тон шухала һуури эзэлдэг. Ой модон хадаа уһанай хэм хэмжээе ба сагай уларилые тааруулдаг байгаалиин хүсэтэ хэмжүүр, мүн кислород үйлэдбэрилэгшэ ба агаарта хаягдаһан промышленна хорото бодосуудые үгы хэдэг, газарай хүрьһэнэй муудалгые һэргылэн болюулдаг, тэрэнэй үрэжэлые дээшэлүүлдэг шухала зэбсэг мүн. Ой модон хүнэй ажабайдал шэмэглэн гоёодог, амархын ба эмшэлүүлхын тулада юугээршье һэлгэшэгүй эрхэ байдал байгуулдаг. Тиихэ зуура ажахыгаа зүбөөр эрхилээд байбал, ой модон хадаа шухалын шухала продукци — модо, элдэб янзын барилгын ба бусад материалнуудые, целлюлозо, картон, саарһа абаха найдамтай эшэ үндэһэн болохо шадаха, болохошье байна.

Байгаалиин геологиин баялигуудые: элдэб янзын түлишэ, нэн түрүүн нефть, газ ба нүүрһэ, металлнуудай руда, байгаалиин химическа түүхэй эд болон бусадые ашаг үрэтэйгөөр, гамтайгаар хэрэглэхэ гэшэ илангаяа ехэ удха шанартай.

Манай планетын байгаалиин геологическа баялигууд айхабтар ехэ. Гэхэ зуура, нэгэдэхеэр, эдэ баялигууд бодото дээрээ дахинаа бии болгогдодоггүй, хоёрдохёор, тэдэниие малтан абалга жэлһээ жэлдэ хурдан түргэнөөр ургана гэжэ хараадаа абаха хэрэгтэй. Жэшээлхэдэ, 1970 ондо бүхы планетэ дээрэ 7 миллиард тонно условно түлишэ (нүүрһэн, нефть ба газ) абтаһан байгаа һаа, 2.000 жэлдэ, уридшалан сэгнэһэнэй ёһоор, 25 миллиард тонно шахуу абтаха юм. Тиимэһээ планетын байгаалиин геологическа баялигуудые гамтайгаар, ашагтайгаар хэрэглэхэ гэшэ тон шухала ехэ хэрэг мүн.

Советскэ Союзда, бусад социалис оронуудта гүрэн байгаалиие сахин хамгаалжа байдаг гэжэ В. А. Кириллин үргэлжэлүүлнэ. Гүрэн хадаа бүхы арад зоной аша туһада байгаалиин баялигуудые хуулита ёһоор, зүбөөр ашагладаг, тэдэниие сахин хамгаалха дүрим тогтоодог юм. Эдэ зорилгонуудта нилээд ехэ мүнгэ зөөри һомологдодог.

Советскэ Союз — агаарта хорото бодосуудай эгээл болохотой соонь бөөгнэрэлгые тодорхойлһон дэлхэй дээрэхи түрүүшын орон мүн болоно. СССР-тэ уһа сэбэрлэлгын түхеэрэлгэнүүдые барижа дүүргээгүй байхада, шэнэ промышленна предприятинуудые ашаглалгада үгэхэ ябадал хоригдонхой.

Һүүлэй жэлнүүдтэ зүбшэн хэлсэгдэжэ байһан асуудалда хабаатай СССР-эй Верховно Соведэй баталан абаһан шухалын шухала хуулинууд тухай элидхэлшэ һануулһан байна. Тэдэнэй тоодо «ССР Союзай ба союзна республикануудай газар тухай хуулиин гол дүрим», «Элүүрые хамгаалха тухай ССР Союзай ба союзна республикануудай хуулиин гол дүрим», «ССР Союзай ба союзна республикануудай уһан тухай хуулиин гол дүрим» оролсоно. Байгаалиие сахин хамгаалха тушаа хуулинууд союзна республикануудта баталан абтаа һэн.

Хүнэй оршон тойронхи байгаалиие элүүржүүлхэ, байгаалиин баялигуудые һайнаар хэрэглэхэ тушаа КПСС-эй ЦК, Советскэ Союзай правительство хэдэ хэдэн тогтоолнуудые баталан абаһан байна. Каспиин далайе бузараалга болюулха хэмжээнүүд тухай, Байгал нуурай баялигуудые ашагтайгаар хэрэглэхэ ба сахин хамгаалха тухай, Волго ба Ураал мүрэнүүдэй уһые бузараалга болюулха тухай болон бусад тогтоолнууд абтаһан байгаа.

Эдэ тогтоолнуудай ёһоор хараалагдаһан хүдэлмэриин хэмжээн түйлай ехэ. 1980 он болотор Волго ба Ураал мүрэнүүдые зүбшөөд оршодог бүхы городуудта ажахыда болон ажаһуудалда хэрэглэгдэһэн сэбэрлэгдэһэн, сэбэрлэгдээгүй, мүн дутуугаар сэбэрлэгдэһэн уһые хаяха ябадал гүйсэдөөр болюулагдаха гэжэ хараалагдана.

Байгал нуурай байгаалиин шухаг баялигуудые сахин хамгаалха хэрэгтэ ехэ анхарал хандуулагдана. Байгалай целлюлозно заводой хэрэглэһэн промышленна уһан соохи бузарладаг бодосуудые бага болгохо шухала хэмжээнүүд бэелүүлэгдэнэ. Сэлэнгэ мүрэнэй уһые бузараалга бага болгогдоно. Байгал нуурта шудхадаг бүхы шахуу мүрэнүүдтэ модо урадхуулга болюулагдаа, шэнгэһэн модонһоо тэдэниие сэбэрлэхэ хүдэлмэри шангадхагдаа.

Үшөө нэгэ жэшээ. Европын алишье ехэ городтой жэшэбэл, Москвагай агаар һурагтүй сэбэр гэшэ. Һүүлэй арбан жэлэй туршада агаар бузараажа байһан 300 предприяти городһоо холо зайлуулагдаһан гү, али шэнэдхэн хубилгагдаһан байна. Энэ хэмжээнэй ашаар городой агаар нилээд сэбэр болоо. Агаарай бүридэлдэ сернэ ангидрит гэдэг зүйлые бага болгохын тулада Москва болон Ленинградай электростанцинуудые серэ багатай түлишэдэ оруулагдана. Нииславэл хотын промышленность болон ажалшадай гэр байрануудые газаар хангаһан ушар агаарай сэбэр байлгада ехэ үүргэ дүүргэһэн байна.

Байгаалиин баялигуудые ашаг ехэтэйгээр хэрэглэхэ ба уһа, илангаяа агаарай далайе сэбэр байлгаха хэрэгтэ централизованно аргаар гэр байрануудые дулаасуулха гэшэ айхабтар ехэ удха шанартай. Иимэ хэмжээ ябуулгын Советскэ Союзда дэлхэйн алишье гүрэнэйхиһөө тон ехээр бэелүүлэгдэжэ байһаниие эндэ тэмдэглэхэ шухала.

Ойрын жэлнүүдтэ, тэрэшэлэн удаан болзорто арадай ажахын һалбаринууд ба промышленна комплекснуудые хубаарилан хүгжөөхэ генеральна схемэнүүдые, экономическа районуудые хүгжөөхэ түсэбүүдые зохёохо гэшэ байгаали сахин хамгаалха хэрэгэй зорилгонуудые шиидхэлгэдэ ехэ үүргэ дүүргэхэ байна. Эдэ түсэбүүд соо газар дайдые, тэрэнэй байгаалиин баялигуудые ашаг ехэтэйгээр хэрэглэхэ, тэрэшэлэн ажалай эрхэ байдал болон хүнүүдэй байдал һуудал ба амаралтые һайжаруулха арга хараалагдана. Промышленна болон хүдөө ажахын үйлэдбэриие, байгаалиин баялигуудые эрдэм ухаанай үндэһөөр ашаглаха түсэб зохёолго, байгаали сахин хамгаалха хэмжээ ябуулганууд хадаа оршон тойронхи байгаалида хохидолгүйгөөр обществын үйлэдбэриин хүсэнүүдые хүгжөөхэһөө гадна, байгаалиин эрхэ байдал бүри һайжаруулха арга боломжо олгоно бшуу.

Энэ талаар һүүлэй жэлнүүдтэ Советскэ Союзда комплексно ехэ хэмжээ ябуулганууд абтаһан байна. Газарай үрэжэл һайжаруулха хүдэлмэри ехээр хүгжөөгдөө. Уһанай сөөрэмтэйгөөр хүсэ ехэтэ электростанцинууд баригдаа, тиигэжэ гол мүрэнэй уһанай урасхал нэгэ хэмдэ баригдана, загаһанай ажахы эрхилхэ хэрэг һайжаруулагдана, ехэ талмай дээрэ ой модон һуулгагдана, городууд болон промышленна түбүүдтэ теплофикаци ба газификаци хэрэглэхэ талаар хүдэлмэри үргэнөөр ябуулагдана, үйлэдбэридэ хэрэглэгдэһэн уһа ба агаарта хаягдаха промышленна эһэ тооһо сэбэрлэхэ түхеэрэлгэнүүд баригдана. Мүндэр сараха хүдэлмэри үргэнөөр ябуулагдана.

КПСС-эй XXIV съездын шиидхэбэринүүдые дүүргэлтэ болгон, арадай ажахые хүгжөөлгын түсэбүүд соо байгаали сахин хамгаалха ба байгаалиин баялигуудые ашагтай зүбөөр хэрэглэхэ талаар научно-шэнжэлгын, туршалгын хүдэлмэринүүдые үргэнөөр ябуулха хэмжээнүүд хараалагдана.

Городууд болон промышленна центрнүүдэй агаарые сэбэр болгохо талаар хэдэ хэдэн шухала хэмжээ ябуулганууд Советскэ Союзда абтанхай. Газ сэбэрлэхэ, тооһо шорой суглуулха шэнэ түхэлэй түхеэрэлгэнүүд зохёогдожо, агаарта тараагдадаг хорото бодосуудые бага болгохо арга олгоно.

Манай орондо гол мүрэнүүдэй уһа зүбөөр ашаглаха ба тэрэниие бузарлаха ябадалһаа аршалха талаар тон ехэ хүдэлмэри хэгдэнэ. Арадай ажахые уһаар хангаха зорилгоор тон ехэ хэмжээ ябуулганууд бэелүүлэгдэһэн байна. Гол мүрэнэй уһанай хубаарилые тааралдуулха 3.700 километр утатай канал баригдаа, гол мүрэнүүдэй урасхалые нэгэ хэмдэ байлгаха зорилгоор 400 кубическа километр ниитэ хэмжээтэй 200-һаа дээшэ ехэ сөөрэмүүд байгуулагдаа.

Советскэ Союзда ой модоной фонд арьбадхаха, ой тайгые сахин хамгаалха ба модоной баялигые һайнаар хэрэглэхэ хэрэгтэ ехэ анхарал хандуулагдана. Дэлхэйн ой модотой газарай табанай нэгэ хуби, дэлхэйн ой модоной нөөсын дүрбэнэй нэгэ хуби манай орондо хүртэдэг гэшэ. Нарһан модоной алишье юумэндэ үнэтэй сэнтэй байһаниинь мэдээжэ. Дэлхэйн нарһан модоной хахадынь шахуу СССР-тэ ургадаг байна.

Оронойнмай ой модоной ажахынууд модоной баялигые арьбадхаха талаар тон ехэ хүдэлмэри хэнэ.

Байгаали ба тэрэнэй баялигуудые сахин хамгаалха талаар Советскэ Союзда гүрэнэй органуудай системэ байгуулагданхай. Тэдэ органуудай түлөөлэгшэд хиналта хэхэ ба гэмтэ ябуулга хэһэн хүнүүдтэ буруушаалга хэхэ эрхэ түлөөлэлгэтэй юм. Ариг сэбэрые сахиха гүрэнэй хиналта, уһанай, ой модоной, загаһанай хиналтын, гидрометеорологиин албанай ба бусад хиналтанууд тиимэ органуудта хабаатай. Оршон тойронхи байгаалида таагүй хубилалта үзүүлмээр ямаршье ажал ябуулга хизаарлагдаха гү, али гүйсэд болюулагдаха ёһотой.

Манай орондо министерство болон зургаануудай хүтэлбэрилэгшэд байгаалиин баялигые ашагтай зүбөөр хэрэглэһэнэй ба оршон тойронхи байгаалиие сахин хамгаалха талаар харюусалгатай, энэ ажал ябуулгаараа СССР-эй Верховно Соведэй үмэнэ тоосодог гэшэ.

Советскэ Союзда, социалис бусад оронуудта байгаали сахин хамгаалга хадаа гүрэнэй шухала удха шанартай зорилго, бүгэдэ арадай хэрэг байһан тула байгаалиин баялигуудые сахин хамгаалха, арьбадхаха хэрэгтэ зорюулагдаһан ниитын эмхинүүдэй ажал ябуулгые гүрэн бүхы хэмжээгээр һайшаан дэмжэнэ. Байгаалиин баялигуудта хайра гамтайгаар хандадаг байхаар хүнүүдые хүмүүжүүлхэ хэрэгтэ ехэ анхарал хандуулагдана. Залуушуулые түрэл байгаалидаа дуратайгаар хүмүүжүүлхэ асуудалда онсо анхарал табигданхай.

Байгаалиин баялигуудые һайнаар ашаглаха ба байгаалиие сахин хамгаалха хэрэгтэ социализмын байгуулһан үлэмжэ һайн арга боломжонууд хүсэд дүүрэнээр хэрэглэгдэнэгүй гэжэ хэлэхэ хэрэгтэй гээд элидхэлшэ тэмдэглэбэ. Зарим министерство болон зургаанууд, предприяти ба организацинууд байгаалиин баялигуудые ашаг ехэтэйгээр хэрэглэхэ, байгаали сахин хамгаалгые һайжаруулха асуудалда хайша хэрэгээр хандана.

Иимэ дутагдалай байбашье, энэ талаар Советскэ Союзда ехэ хүдэлмэри хэгдэнэ, түйлаһан амжалтануудаараа һанаагаа амарха ёһогүйбди. Байгаалиин баялигуудые саашадаа бүри һайнаар ашаглаха ба байгаалиие сахин хамгаалгые һайжаруулха гэшэ гүрэнэй шухала зорилго мүн.

СССР-эй олохон министерство, зургаанууд, союзна республикануудай Министрнүүдэй Соведүүд промышленна предприятинууд болон автотранспортын түлишэһөө гарадаг хорото зүйлнүүдһээ агаарые сэбэр байлгаха шухала асуудалда анхарал багаар табина. Агаарта хаягдадаг хорото зүйлнүүдые сүм сэбэрлэдэг гү, али эрид бага болгодог шэнэ түхэлэй, шэнэдхэн хубилгагдаһан түхеэрэлгэнүүдые зохёохо талаар хүдэлмэри үшөөл хангалтагүйгөөр табигданхай.

СССР-эй главгидрометеорологиин албанай ба СССР-эй Элүүрые хамгаалгын министерствын үгэһэн баримтын ёһоор, теплоэлектростанцинууд, хара ба үнгэтэ металлургиин предприятинууд, барилгын материалнуудай промышленность агаарай далайе илангаяа ехээр бузарлана. Оршон тойронхи байгаалиие сахин хамгаалха талаар министерство болон зургаануудай зүгһөө заатагүй шиидхэгдэхэ ёһотой хэдэ хэдэн шухала асуудалнуудые элидхэлшэ тэмдэглэбэ.

Мүнөө үедэ байгаалиин уһые эгээл ехээр бузараажа байһан юумэн юуб гэхэдэ, хүдөө ажахын газар тараалангһаа ородог уһатай сөөрэмүүд болоно гээд В. А. Кириллин тэмдэглэбэ. Тэрэ уһанда байгаалиин дабһан, хүдөө ажахыда хэрэглэгдэһэн элдэб минеральна үтэгжүүлгын ба ядохимикадуудай үлэгдэлнүүд ехэ бии гэшэ. Байгаалида эгээл ехээр хохидол ушаруулдагынь ядохимикадаар бузарлагдаһан уһан болоно.

Загаһа үсхэбэрилгын ажахынуудые хүгжөөлгэдэ баһал ехэхэн дутагдалнууд бии. Промышленна үйлэдбэридэ, мүн коммунальна гэр байрануудта хэрэглэгдэһэн аад, дутуу сэбэрлэгдэһэн уһан, полиин үтэгжүүлгын ядохимикадууд, гол мүрэнүүдээр модо урадхуулга загаһанай ажахыда айхабтар ехэ хохидол ушаруулдаг байна.

Олохон министерство болон зургаанууд, советскэ ба ажахын организацинуудай хүтэлбэрилэгшэд газараа гам хайрагүйгөөр элдүүрилхэ ябадалтай эбсэнэ, хүдөө ажахын хэрэглэмжэһээ газарай гаргагдаха ушар үзэгдэнэ гээд элидхэлшэ тэмдэглэбэ. Газарай балансын тоо, баримтын дээрэһээ харахада, 1966—1970 онуудай туршада хүдөө ажахыда хабаагүй хэрэглэмжэдэ үгтэһэн газарай хэмжээн жэл соо дунда зэргээр 2 миллион гектарһаа дээшэ болоо. Тэрэ тоодо хүдөө ажахын хэрэглэмжэһээ 466 мянган гектар, тэрэнэйнь 111 мянган гектар хахалагдаһан газар болоно.

Промышленна, транспортна ба гражданска барилгада ямаршье үнэдэһэ баримтагүйгөөр хүдөө ажахыда тараялангай, эдлүүриин һайн газар үгэхэ ушар дүүрэн. Нютагай советүүдэй зарим гүйсэдкомүүд гүрэн түрын удха шанартай энэ асуудалда хайша хэрэгээр хандана.

Һалхи болон уһаар газарай хүрьһэ гэмтээхэ ушар оронойнмай хүдөө ажахыда ехэ хохидол тохёолдуулна. Газарай хүрьһэнэй һалхи, уһанһаа муудадаг дээрэһээ хүдөө ажахымнай горитойхон хэмжээнэй продукци дутуу абана гэшэ.

КПСС-эй ЦК-гай ба СССР-эй Министрнүүдэй Соведэй абаһан шиидхэбэринүүдтэй зохилдуулан, союзна бүхы республикануудта эмхидхэлэй-ажахын, агротехническэ, мелиоративна, гидротехническэ, газарай хүрьһэ уһа, һалхинһаа аршалха талаар ехэ хүдэлмэри хэгдэжэ эхилээ. Гэбэшье дурсагдагша ажалай дэлисэ үшөөл бага байһаар.

Хүдөө ажахын үйлэдбэриин эрхэ байдал һайжаруулха, газарай үрэжэл дээшэлүүлхэ зорилгоор манай орондо газарай мелиорациин талаар ехэ программа бэелүүлэгдэжэ байна. Тэрэ программада газар уһалха ба хатааха талаар, тэрэшэлэн хужартай хүрьһэндэ избёосхо болон гипс оруулха талаар хүдэлмэриин бүхэли комплекс оролсоно. Гэбэшье хүдөө ажахыда зарим газарай буруугаар ашаглагдадаг дээрэһээ газарай мелиорациин программаар хэгдэһэн хүдэлмэриин ашаг үрэ бага байһаар.

Газарые зүбөөр ашаглалгын, хүдөө ажахын эдлүүриин газарые һайжаруулгын, мелиоративна хүдэлмэриин ба газарай уһа, һалхинһаа аршалха хүдэлмэриин асуудалнуудай гүрэн түрын удха шанартай байһаниинь мэдээжэ. Энэ шухала хэрэгтэ хабаатай бүхы организацинууд зохихо хэмжээнүүдые абаха зэргэтэй.

Тиимэ хэмжээнүүдэй тоодо ямар юумэн орохоб гэхэдэ, нэн түрүүн газарай гүрэнэй тоо бүридхэл шэнэдхэн хубилгаха, газарай данса зохёон хүтэлбэрилхэ, газараа ашаг үрэ ехэтэйгээр хэрэглэхын түлөө харюусалга дээшэлүүлхэ, газарай ашаг үрые экономическа талаһаань сэгнэдэг болохо шухала.

Ой модоной ажахые хүтэлбэрилхэ ба модоной баялигые арьбадхаха хэрэгтэ горитойхон дутагдал бии байһаар. Ой модо ургуулжа боломоор ехэ талмайнууд ашаглагданагүй. Зарим районуудта модо тарилгаар хэгдэжэ байһан хүдэлмэри үрэ багатай байһан зандаа.

Ан гүрөөл, бусад амитадые аршалан хамгаалха, тэдэнэй олзоборилго гуримшуулха тушаа хуули Советскэ Союзда бэелүүлэгдэжэ байдаг. Гэхэтэй хамта оронойнмай зарим районуудта энэ хэрэг хангалтагүйгөөр табигданхай. Ажамидаралай эрхэ байдалай муудаһан, хулгайгаар агнуури хэдэг ушарһаа олзоборилогдодог ангай тоо үсөөрнэ. Ан амитадые олошоруулха, зүбөөр олзоборилхо гэшэ гүрэн түрын удха шанартай шухала хэрэг мүн.

Байгаали-сахин хамгаалга манай орондо бүгэдэ арадай хэрэг болонхой. Энэ хэрэг арад зоной аша туһада зорюулагдана, байгаали хамгаалга олониитын үргэн хабаадалгагүйгөөр бэелүүлэгдэхэ аргагүй асуудал шуу.

Ургамалай болон амитадай аймагуудые хулгайгаар агнуури хэдэг хүнүүдһээ аршалан хамгаалха талаар ой модоной, загаһанай хиналтын гүрэнэй, дотоодын хэрэгүүдэй органуудай хүдэлмэрилэгшэдэй бэелүүлжэ байдаг хүдэлмэриие бидэнэр үндэрөөр сэгнэнэбди.

Гэбэшье бүхы хүн зоной зүгһөө үргэн дэмжэлгэ туһаламжатай байгаал һаа, байгаалида хамаг хүнүүдэй гамтайгаар, эзэн ёһоор хандадаг байха ушарһаа байгаали сахин хамгаалха талаар дурсагдагша гүрэнэй органуудай урда табигдаһан зорилгын дүүргэлтэ дулдыдаха байна.

Зарим хүнүүдэй байгаалида дура зоргоороо хандадаг, тэрэниие сахиха талаар тогтоогдоһон ёһо гуримуудые бүдүүлигээр эбдэдэг дээрэһээнь байгаалиин баялигта ехэ хохидол ушаруулагдадаг байһаниинь харамтай. Мүнөө жэлдэ гараһан гал түймэр ой модоной ба торфын ажахынуудта горитой хохидол тохёолдуулба. Энэ хадаа гансахан ган болоһон ушарһаа бэшэ, ой тайгада, торфтой

ТҮРЭЛ НЮТАГТАМНАИ.

Ф. СОРОКИНОЙ фото

ТЭМСЭЛШЭД ЯБАҺАН ХҮНҮҮД

ДҮЛЭТЭ ЖЭЛНҮҮДЭЙ БААТАРНУУД

1919 оной апрель һарада Сэ-... уездын урда зүгтэ оршо-... тосхондо Степан ... Улаан Армиин зэргэдэ ... хэжэ байһанаа үбшэлөөд ... байгаа. Тэрэ үедэ хаа ... халдабарита үбшэн та-... дэлгэрэнхэй һэн. Ушар ... хори гаран наһатай энэ ... халдабарита үбшэндэ ... ха. Сагай хатуу шэ-... байһан дээрэһээ эхэ эсэгэ ... хүбүүмнай сэрэгэй ал-... амиды мэндэ бусаха гэжэ ... шахуу байгаа.

... арба гаран үрхэтэ айл-... Нарин тосхондо Совет за-... жэлһээ үлүү саг соо ... байһан түүхэтэй. Совет ... ялалтада үнэн зүрхэнһөө ... Филипп Дмитриевич ... хүтэлбэри доро эндэ ... гэжэ коммуна бай-... һэн. Тус коммунада ... гэр бүлэшье орол-... Нютагай эрэшүүл юугээ ..., коммунала яажа ... үдэшэ орой болотор ... хэлсэдэг байба. Тиигэжэ ... һүүлээр ха-... тарилгада бэлдэжэ эхилээ ... тарялашадай ажал ... ябажа байгаа. Гэбэ-... семеновецууд болон японе-... хэһээлгын отрядууд энэ ... гаргадаг болоо гэһэн зэ-... тараа. Эдэ дээрмэшэ-... уездын ноёд болон ..., Галуута-Нуурай дасан-... шадаха зэргээрэ ..., туһалдаг байгаа.

... жэлэй зун амгалан тайба-... «Заря» коммунын ... ямаршье аюул тохёол-... Зүгөөр .1919 оной на-..., хүйтэнэй бууж... үедэ Семёновой сэрэгэй офи-... Лютер гэгшын ударидалга ... элдэб муухай ааша... Нарин тосхон уруу оро-...

... тарялашадай арай ... абаһан ороохо та-... абадаг, мүн ма-... ябашадаг байгаа. ... ерэхэдээ, тарялашадые ... сохидог бэлэй.

... аха дүүнэр Ефим ба ... Черкасовтан, Симон ... гэгшэд сагаан бандидуу-... ороһон. Семёновтон ... нютагайнь хүн зоной ..., харата муухайгаар ... байна. Партизанууд ... нэгэшье үгэ хэлээгүй, ... хайра гуйжа үбдэг дээ-... Тиигэжэ хайран

хүбүүд эдир залуу наһандаа баатарай үхэлөөр унаа.

Эдэ хүлгөөтэ үдэрнүүдтэ Степан Козлов гэрһээ тэрьедэжэ үрдиһэн юм. Энэ улаан сэрэгшэ дайсанай гарта ороо һаа, амиды мэндэ гарахань хэсүүл һэн хаш.

Тэрэ нүхэдтэйгөө хамта саһаар хушагдаһан хада уулаар, ой тайгаар удаан тэнэжэ, багахан партизан отрядтай нэгэдээ.

Степан Алексеевич Козлов 1925 онһоо КПСС-эй гэшүүн, мүнөө Дунда-Бүхэндэ ажаһууна. Тэрэ урдань «Красный пахарь» колхозой түрүүлэгшээр, сельпогой түрүүлэгшээр, малай фермые даагшаар хүдэлөө. С. А. Козловой ажабайдалайнь намтар һонирхолтой даа. Степан Алексеевич нэгэ иимэ ушарые мартадаггүй, сээжэндээ хадуутаад ябадаг. 1920 оной декабриин 29-дэ Селенгинск тосхоной түлөө шанга тулалдаан эхилшоо һэн. Энэ байлдаанай үедэ партизанууд дайсадһаа 60 винтовко, хэдэн зуугаад пүүд сагаан гурил буляагаа.

Тиихэдэ Бабкино, Ганзурино шадар генерал Левицкиин «зэрлиг дивизитэй» тулалдаһанаа тэрэ һанана. Энэ байлдаанда партизанууд дайсадые бута сохёо, үлөөшэдынь Галуута нуур худар тэрьелэн ошоо һэн.

Ажалшан арадай ерээдүйн жаргалта ажабайдалай түлөө ами наһаяа хайрлангүй, гадаадын болон дотоодын дайсадтай тэмсэһэн хүнүүд олон ааб даа. Иимэ хүнүүдэй нэгэн гэхэдэ, Степан Алексеевич Козловой эгээл дүтын нүхэр Иван Куприянович Бекетов мүн. Тэрэ Сэлэнгын уездэ 1891 ондо түрэһэн байна. 1918—1919 онуудта Семеновой сэрэгэй офицер Лютер гэгшын ударидажа ябаһан сагаан гвардеецүүдтэй эсэргүү тэмсэлдэ эдэбхитэйгээр хабаадалсаа. 1919 ондо Иван Бекетов эхэ, эсэгэтэйгээ суггаа сагаантанда баригдаа һэн. Тэрэнэй эсэгые Троицкосавск (мүнөөнэй Хяагта) абаашажа буудаа бэлэй. Иваниие эхэтэйнь Дээдэ-Үдын түрмэдэ һуулгаа. Улаан Армиин сэрэгшэдэй Дээдэ-Үдые дайсадһаа сүлөөлхэдэнь лэ тэдэнэр түрмэһөө гараһан. 1921 ондо Иван Бекетов Улаан Армиин сэрэгшэдтэй хамта барон Унгернын урдаһаа дайлалдаа.

Манай жаргалта ажабайдалай түлөө ами наһаяа хайрлангүй тэмсэһэн хүнүүдэй нэрые бидэнэр мартаха ёһогүйбди.

И. МАЛЬЦЕВ.

КОМБАЙНАЙ АГРЕГАДУУДТА—СУРТАЛШАД

ХОРИ

Ургаса хуряалгын үедэ механизаторнуудые сурталай бодолой, соёл культурын талаар хангаха хэрэг һайжаруулхын тулада манай совхозуудай партийна комитедүүд нэгэ иимэ хэмжээ бэелүүлээ: автомашинын хуушан тэргэ (прицеп) дээрэ вагончик дархалжа һуулгаа. Жэшээнь, Үдын совхоз хоёр иимэ вагончигые. Анаагай совхоз нэгые түхеэрээ.

Иимэ вагончитой досоохиинь гоёогоо, зохидоор түхеэрээ. Механизаторнуудай, комбайнер, шофер болон бусадай социалис уялганууд гоёор бэшэгдээд, ханада няагданхай, ажалай дүн харуулһан самбар, Хүндэлэлэй самбар эндэ бии. Дайшалхы, «Сахилгаан» хуудаһанууд гаргагдадаг, транзистор гэхэ мэтээр энэ вагончик хангагданхай. Хожомоо телевизор табигдаха. Досоонь түмэр пеэшэнтэй, эбхэмэл хоёр оронтой. Энэ нүүдэл гэрхэн соо саг зуурын суглаа, зүблөө үнгэргэжэ, хөөрэлдөө хэжэ болоно. Ажалай забһарта ойро зуура амараадшье абахада хамаагүй. Энэнь агитвагон гэжэ нэрэтэй. Комбайнай агрегадуудтай суггаа зөөлсэжэ ябадаг.

Иимэ хоёр агитвагон Үдын совхозой комбайнай агрегадуудтай суггаа ябалсана. Совхозой парткомой политинформаторнууд (агитвагон бүхэндэ нэгэ), агитаторнууд сурталай байшанда хүдэлнэ. Орон доторхи, бүмбэрсэг дэлхэйн һонинуудые хөөрэжэ үгэдэг юм.

Анаагай совхоздо иимэ нэгэ агитвагон хүдэлнэ. Мүн «Георгиевский» совхоз иимэ агитвагончик түхеэржэ байна.

Иимэ вагончигууд хадаа политическэ хүдэлмэриин гуламта болохоһоо гадна, мүн механизаторнуудай амархада зохид газар болонхой. Энээндэ ехэ мүнгэ зөөришье гараагүй. Ургаса хуряалгын дүүрэмсээр намартаа тарянай узуурта мал адуулагшадай байра болохо юм.

Д. ДАГБАЕВ,
КПСС-эй Хоринн райкомой секретарь.

ХЯАГТА

Аймагай партийна, советскэ, ажахын эдэбхитэдһээ бүридэһэн политинформаторнуудай бүлэг колхоз, совхозуудай полевой станууд, һаалиин фермэнүүдтэ һая гараба. Эдэнэр полевой стануудта, фермэ, гүүртэнүүдтэ хөөрэлдөөнүүдые хэжэ, орон доторой, дэлхэй түбиин һонинуудые хүн зондо дуулгана.

Ургаса хуряалгын үдэр үдэрэй дүнгүүд нютагай радиогоор дамжуулагдана. Полевой стануудта хүдөөгэй соёлой байшангай агитбригаданууд наада концерт табина, полевой стануудта кино харуулагдана.

С. БАДМАЕВ,
КПСС-эй Хяагтын райкомой пропаганда, агитациин таһагые даагша.

НОМОЙ УЛАСХООРОНДЫН ЖЭЛ

ХЭБЛЭГДЭҺЭН ЗҮЙЛ БҮХЭН ХЭТЭ МҮНХЫН ХАДАГАЛАМЖАДА

Бүхэсоюзна номой палата

Советскэ Союзда 200 гаран хэблэл 75 мянган ондоо нэрэтэй номуудые жэл бүри барлан гаргадаг. Уншагшад эдэ номуудай али нэгэн тухай мэдэхые хүсөө һаа, хэблэгдэмэл тусхай карточка хараха ёһотой. Тиимэ карточкануудые Бүхэсоюзна номой палата бэлдэжэ гаргана. Тэдэнь оронноймнай бүхы томо томо библиотекэнүүдтэ, научна, мэдээсэлэй болон һуралсалай эмхи зургаануудта тараагаатай байдаг юм.

Жэшээлхэдэ, Сибирь тухай ямар литература бииб гэжэ мэдэхые хүсэһэн хүн номой палатада хандажа, тодорхой харюу абаха аргатай. Номой палата шэнжэлэлгын ямаршье асуудалда, тус тус газетын, журналай, номой, уран зохёолшын, эрдэмтын бэшэһэн номуудай түүхэ тушаа харюу үгэжэ шадаха.

Москва хотодо байдаг Бүхэсоюзна номой палата тухай хөөрэе. Манай орондо хэблэгдэн гарадаг тоолоожо барашагүй олон номой далай соо тамархада, энэ палата дүршэл ехэтэй, лоцман мэтээр зүг шэгыемнай алдуу эндүүгүйгөөр заажа үгэхэ. Бүхэсоюзна номой палата — гүрэнэй библиографиин, совет хэблэлэй бүридхэл хэдэг түб мүн. СССР доторхи бүхы библиографическа эмхи зургаануудые, мүн союзна республика бүхэндэ байдаг номой палатануудые шэнжэлхы ухаанай, методикын талаар хүтэлбэрилдэг.

Бүхэсоюзна номой палата манай орон дотор гаража байгаа номууд, дэбтэрнүүд тухай (недели, һара бүриин «Книжная летопись», жэл бүриин «Книга СССР» гэжэ номууд соо), хүгжэмэй болон уран зурагай бүтээлнүүд тухай («Нотная летопись» болон «Летопись печатных произведений изобразительного искусства» гэжэ номууд дотор), карта, атлас, схемэнүүд тухай (жэл бүри гаргагдадаг «Картографическа летопись» соо), газетэ, журнал, бюллетень гэхэ мэтэ зүйлнүүд тухай (Летописи периодических изданий») хододоо мэдээсэдэг.

Номой палата номууд тухай мэдээсэхэһээ гадна, мүн журнал, суглуулбаринууд соогуур, түбэй болон республиканска газетэнүүдтэ гараһан шухала шухала статьянууд тухай уншагшадта мэдээсэжэ байдаг («Летопись журнальных статей», «Летописи газетных статей» гэжэ дэбтэрнүүд соо), мүн баһа совет ба гадаадын хэблэл, Совет ороной газетэ, журналнууд тушаа рецензинүүдтэ хабаатай мэдээсэлнүүдые тунхаглажа байдаг («Летописи рецензии»). Хэблэл тухай согсолмол мэдээсэл дамжуулхаһаа гадна, Советскэ Союзда гараһан шэнжэлхы материалнуудые бүридхэлдэ абадаг (жэл бүриин «Библиография советской библиографии»).

Номой палата совет хэблэл тушаа гүрэнэй бүридхэл бэелүүлдэг. Ниитын, эрдэм ухаанай, бодото байдалай, мэдээсэлэй удха шэнжэтэй хэблэл бүридхэлдэ абтажа, энээнэй дүнгүүд «Печать СССР» гэжэ жэл бүри гарадаг номдо оруулагдана, мүн хэблэн гаргахынь тула ЮНЕСКО-до үгтэнэ.

Бүхэсоюзна номой палата манай орон дотор гарадаг, олон үндэһэтэнэй бүхы хэблэмэл зүйлнүүдэй хиналтын хэһэгүүдые түлөөһэгүйгөөр абажа байдаг. Ном, газетэ ба журнал, ноото, тунхаг, плакат гэхэ мэтэнүүдэй хиналтын хэһэгүүд (1917 онһоо мүнөө хүрэтэр) совет хэблэлэй архивта хэтэ мүнхэдөө байхаар хадагалагдаа. Эдэнэй тоонь мүнөө 35 миллионһоо дээшэ гаранхай, хиналтын хэһэгүүд бүридхэлэй ба шэнжэлхы мэдээнүүд болгогдон хэрэглэгдэхэһээ гадна, мүн ороной томо томо библиотекэнүүдэй номой һан жасада орон дотор гараһан номуудые эльгээхэ хэрэгтэ ехэ туһа хүргэдэг.

Библиографиин теори болон методико хүгжөөхэ хэрэгтэ номой палата мүн лэ ехэ үүргэ дүүргэдэг. Оронноймнай библиографиин түбэй эмхи зургаан байһан туладаа, «Советская библиография» гэһэн совет библиографуудай теоретическа орган болохо суглуулбарине хэблэн гаргадаг.

Бүхэсоюзна номой палата гансал Советскэ Союз соогоо ажал ябуулаад хизаарладаггүй юм гэжэ түгэсхэлдөө нэмэхэ хэрэгтэй. Энэ палата социалис оронуудай библиографическа түбүүдтэй мүн лэ нягта холбоотой байдаг. Тэрэнһээ гадна, библиографууд болон библиотекын хүдэлмэрилэгшэдэй уласхоорондын хуралдаануудта хабаадалсадаг.

Эльза МОЙО-ЗНАК,
Бүхэсоюзна номой палатын директорэй орлогшо.
(АПН)

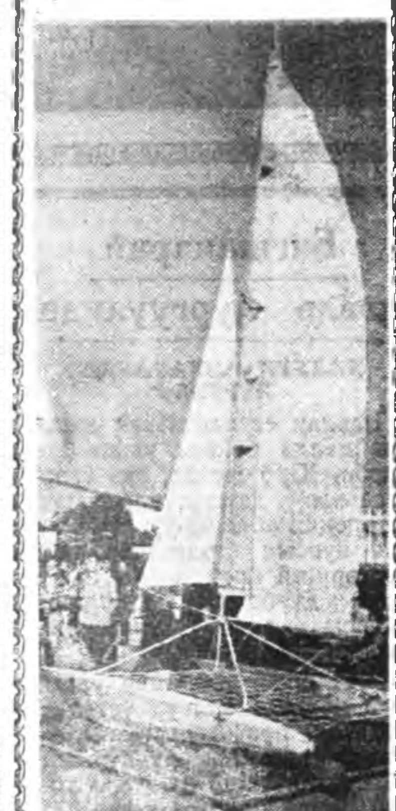
ЗАЛУУШУУЛАЙ БҮТЭЭЛНҮҮД

МОСКВА. Залуушуулай научно-техническэ түбэй выставкэ СССР-эй ВДНХ-да нээгдэбэ. Энэ выставкэдэ 10 мянга гаран экспонадууд харуулагдана.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: ВЛКСМ-эй ЦК-гай «Моделист-конструктор» гэжэ журналай ниитэ-конструкторска бюродо бэлдэгдэһэн виропланер.

ТАСС-ай фотохроника.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: ВЛКСМ-эй ЦК-гай «Моделист-конструктор» гэжэ журналай ниитэ-конструкторска бюродо бэлдэгдэһэн «Пирос-2» гэжэ далбагатай онгосо катамаран.

ТАСС-ай фотохроника.

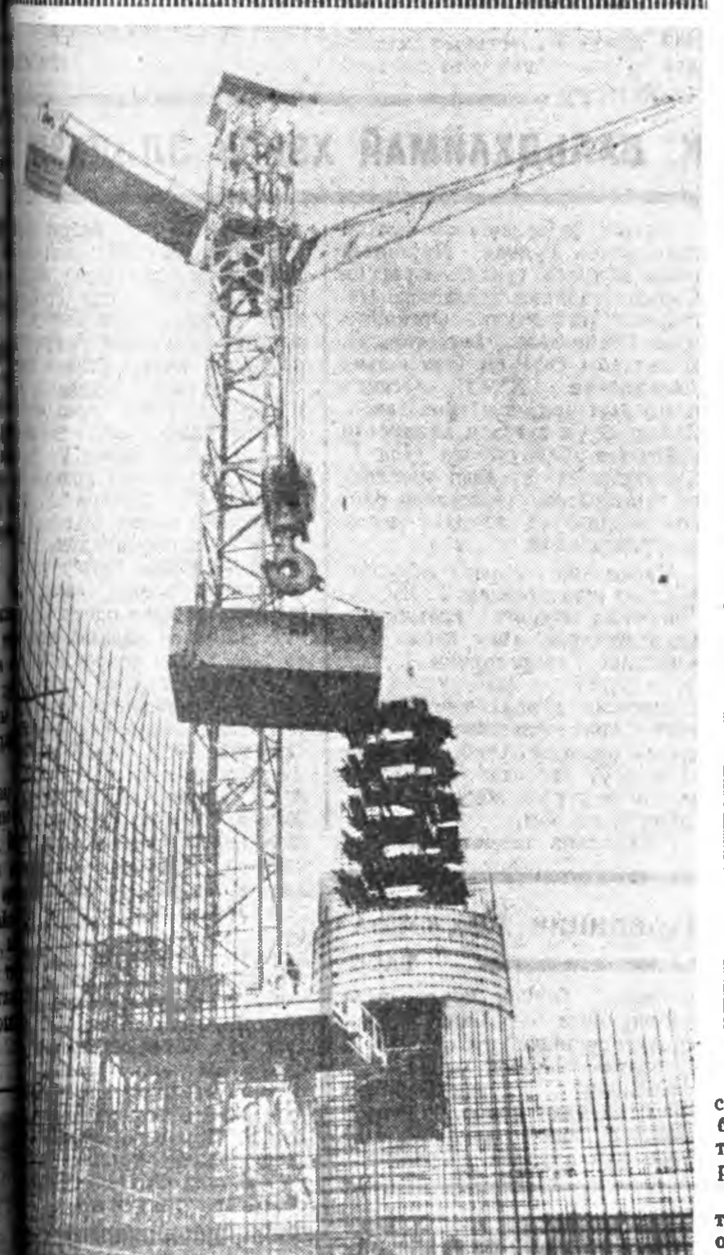
Социалис оронуудаар

ХАНИ НҮХЭСЭЛ БЭХИЖЭНЭ

БУДАПЕШТ. (ТАСС). Венгеро-совет хани барисаанай бүлгэмэй гэшүүндэ орохо гэжэ промышленна предприяти, кооперативууд болон эмхи зургаануудай коллективүүдэй эрмэлзэдэг ушар венгр, совет арадуудай хоорондын аха дүү ёһоной хани барисаае улам бэхижүүлхэ, үргэдхэхэ гэжэ ВНР-эй ажалшадай хүсэдэг байһанай гэршэ болоно гэжэ венгеро-совет хани барисаанай бүлгэмэй генеральна секретарь Мария Надь МТИ агентствэдэ хөөрэбэ.

Диошдьередэхи В. И. Ленинэй нэрэмжэтэ металлургическа комбинадай хүдэлмэрилэгшэд нёдондо орон дотороо түрүүлэн венгеро-совет хани барисаанай бүлгэмэй хамтын гэшүүн болоходоо, ВНР СССР хоёрой хоорондын хани барисаа, харилсаа холбоо бэхижүүлгэдэ хубитаяа оруулхыень оронойнгоо ажалшадые уряалһан юм. Мүнөө 700 гаран завод болон фабрикын, эмхи зургаан, кооператив ба вузуудай коллективүүд хани барисаанай бүлгэмэй гэшүүд болонхой.

СССР-эй байгуулагдаһаар 50 жэлэй ойн һайндэр венгеро-совет хани барисаанай бүлгэмэй ажал хүдэлмэридэхи шухала дэмбэрэлтэ хэрэг болохонь гэжэ Мария Надь тэмдэглэбэ. «Совет Сибириин неделинүүд» Венгридэ амжалтатайгаар үнгэрөө. Литературын, хүгжэмэй үдэшэнүүд ороной хото, тосхонуудаар үнгэргэгдөө, Сибириин экономико, эрдэм, соёлдо зорюулагдаһан фотовыставкэнүүд эмхидхэгдээ.

Болгариин түрүүшын атомна станци Козлодуйда эршэтэйгээр баригдажа байнхай. Зургаадахи табан жэлэй дүүрэтэр тэрэнэй түрүүшын ээлжээн ашаглагдаха.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: атомна реакторнуудай залай, машинын залай оршохо главна корпус баригдана.

БТА—ТАСС-ай фото.

Шадамар хүдэлмэрилэгшэдые бэлдэнэ

УЛААН-БААТАР. (ТАСС). Юрэнхы эрдэмэй дунда һургуули дүүргэһэн таба мянга гаран хүбүүд, басагад энэ жэл Монголой техническэ мэргэжэл олгодог училищинуудта һургахань.

МНР-эй арадай гэгээрэлэй шухала һалбари болоһон иимэ һуралсалай үүргэ орон дотор жэлһээ жэлдэ дээшэлнэ. 70 гаран мэргэжэлээр залуу хүдэлмэришэдые бэлдэхэ 30-аад ПТУ мүнөө республика доторнь хүдэлнэ.

Монголой түсэбтэ табадахи табан жэлэй турша соо профтехническэ мэргэжэл олгохо һургуулинуудые улам нарижуулха, профтехучилищинуудай һуралсал-үйлэдбэриин үндэһэ һуурине үргэдхэхэ, бэхижүүлхээр хараалагдана. Ороной арадай ажахын элдэб һалбаринуудта 30 мянга шахуу мэргэжэлтэй хүдэлмэришэд табан жэлэй туршада бэлдэгдэхэ юм.

Словак залуушуулай политическэ гэгээрэл

БРАТИСЛАВА. (ТАСС). Залуушуулай социалис холбооной (ССМ) Словакиин түбэй политическэ һургуули эндэ нээгдэбэ. ССМ-эй областной, городской болон районно эмхинүүдэй хүтэлбэрилэгшэд, эдэбхитэд марксистско-ленинскэ теори, КПЧ болон КПСС-эй түүхэ шудалха, юрэнхы эрдэмээ дээшэлүүлхэ, залуушуулай дунда хүдэлмэри ябуулха дүршэлдэ һураха.

Залуушуулай социалис холбооной энэ һургуулиин нээгдэхэтэй хамта Словакидахи политическэ һуралсал эмхидхэлгэ дүүрэбэ. Энэнь эхин, дунда ба дээдэ гэжэ гурбан шататай юм. 1972—1973 оной һуралсалай жэлдэ гансахан ССМ-эй 250 мянган гэшүүд Словакиин политическэ гэгээрэлэй һургуулинуудта һураха. Бүхы томо предприятинууд болон хүдөө ажахын олонхи кооперативуудта ленинскэ кружогууд эмхидхэгдээ. Залуушуулые ниитын хэрэгтэ эдэбхитэйгээр элсүүлхэ, социалис ажабайдалда үргэнөөр хабаадуулха гээшэ тэдэнэй шухала зорилго болоно.

АХА ДҮҮГЭЙ ХАНИ БАРИСААН

ВАРШАВА. (ТАСС). Арадай засагта Польшын, Советскэ Союзай арбаад промышленна предприятинууд олон жэлэй туршада ажал хэрэгэй, хани нүхэсэлэй талаар харилсана. Эндэхи мэргэжэлтэд дүй дүршэлөө халан абалсадаг, хоёр ороной завод болон фабрикануудай коллективүүдэй түлөөлэгшэд хани ёһоор айлшалалсадаг.

Дайнай һүүлээр Польшодо баригдаһан промышленна предприятинуудай олонхинь Советскэ Союзай аха ёһоной туһаламжаар бодхоогдоо. Польшын мянгаад инженер, техник болон дүршэлтэй хүдэлмэришэд совет предприятинуудта хүдэлмэрилжэ, дадал дүршэл олоһон байна. Польшын машина, судна бүтээгшэд, металлургнууд, шахтёрнуудһаа совет мэргэжэлтэдэй халан абаха юумэн баһал бии. Польшын промышленность арадай засагай жэлнүүдтэ мүнөө үеын эрилтэдэ харюусахаар хүгжэнэ.

Вроцлавын «Дальмель», Ленинградай «Электросила» гэжэ электромашина бүтээдэг заводууд хорин табан жэлэй туршада хоорондоо харилсана. Польшын, Советскэ Союзай машина бүтээгшэд техническэ документацинуудаа абалсадаг, ажалай бүтээсэ дээшэлүүлһэн, үйлэдбэри эмхидхэһэн туйлалтануудаа хубаалдадаг.

Румыниин тосхонуудые электрижүүлгэ

БУХАРЕСТ. (ТАСС). Карпатын ой соо оршодог Изворул Алб тосхоной модошод болон тарялашадай гэрнүүдтэ электрын гэрэл ялараа. Нямц уездын захадахи энэ тосхон ороной элшэ хүсэнэй бүридэлдэ оруулагдаа. Румыниин 39 районой арбан гурбадахинь үргэлжэдөө электрижүүлэгдэһэн хизаар болобо.

Хурдан түргэн урасхалтай Бистрица мүрэнэй уһые «Карпат далай» худар урадхуулжа, уездые электрижүүлгын эхин табигдаһан. В. И. Ленинэй нэрэмжэтэ ГЭС, энэ мүрэн дээрэ баригдаһан 12 ГЭС-эй экономическа хүгжэлтэ эндэ ехэ үүргэ дүүргэээ. Элшэ хүсэнэй энэ ехэ нэгэдэл 450 мянган киловатт хүсэтэй гэхэ гү, али дайнай урда таахи Румыниин бүхы электростанцинуудай хүсэнтэй адли. Электрын үнэгүй элшэ хүсэнэй ашаар эндэхи химиин, модо болбосоруулгын һалбаринууд түргэнөөр хүгжэнэ.

Смедеревскын комбинадай барилга дээрэ

БЕЛГРАД. (ТАСС). Смедеревэдэхи металлургическа комбинадта конверторнэ цехэй байшангай барилга эхилбэ. Хамтадаа 25 мянган тонно металло-конструкци совет предприятинуудһаа асарагданхай.

Эндэ 16 мянган тонно технологическа элдэб түхеэрэлгэ хабсаргагдан тодхогдохо. Энэ хүдэлмэри хоёр жэл соо дүүргэжэ, 1974 ондо конверторые ашаглалгада үгэхөөр хараалагдана.

Комбинадай барилга дээрэ үшөө нэгэ шухала ушар болобо: Дунай мүрэн дээгүүр гурбан жэлэй туршада татагдажа байһан газ дамжуулха хоёр километр дүүжэн хүүргын барилга дүүрэбэ. Воеводинодо абтаһан байгаалиин газ комбинадай хэрэглэмжэ хангаха юм.

ЭЛҮҮР ЭНХЫН БУЛАН

НЮДЭЕЭ ГАМНАГТЫ

Хүнэй нюдэн гээшэ мэдэрэлэй эгээл шухала орган мүн. Хүн нюдэнэйнгөө ашаар лэ тойроод байһан байгаалиие ойлгоно, мэдэрнэ бшуу. Агшан зуура нюдэеэ аняад үзэгты даа. Хүхэ номин огторгой, зүлгэ ногоон, ой модон, наранай алтан шара элшын харагдахаяа болиходо, шэб харанхы, досоошни аягүй болохо байха даа.

Бүри үхибүүн наһанһаа нюдэеэ аршалжа ябаха шухала. Ямар нэгэ усалта ябадалһаа боложо нюдэеэ гэмтээгээ һаа, хожомоо һохор гү, али нюдэ муутай болодог гээшэ. Республиканска больницын нюдэнэй отделенидэ жэл бүри олон зуун хүн аргалуулдаг байна. Ехэнхи ушартэ үйлэдбэри дээрээ гү, али гэр байдалайнгаа хэрэгтэ нюдэеэ гэмтээһэн хүнүүд эндэ ерэнэ. Инструкциин ёһоор ажал дээрээ нюдэеэ хамгаалха шэл зүүхэ ёһотой. Гэбэшье заримашуул энээниие хэрэгсээдэггүй байна. Хүдөө тосхонуудһаа, мүн Улаан-Үдын предприятинуудһаа нюдэеэ гэмтээһэн олон хүн больницада ороно. «Буржелезобетон» предприятиин слесарь Г. гэгшэ республиканска больницын нюдэнэй отделенидэ оробо. Нюдэеэ хамгаалха шэл зүүгээгүй ажаллажа байһаар, нюдэндөө түмэрэй үйрэдэһэ оруулһан байгаа. Тиигэжэ тэрэнэй нюдэнэй хараа муудаһан байна.

Республиканска больницын нюдэнэй отделенидэ аргалуулжа байгшадай дунда үхибүүд олон юм. Тэдэнэр модо, шулуугаар наадахадаа нюдэеэ гэмтээнэ. Багашуул ехэ һонюуша бшуу даа. Тэдэнэрэй һонирхохогүй юумэн гэжэ үгы. Үхибүүд заримдаа карбит, дари гэхэ мэтэ таһардаг бодосуудаар наададаг байна. Зэдын аймагай Борьёо тосхонһоо долоотой Володя Д. гэгшые нюдэнэй отделенидэ асарба. Ушар юуб гэхэдэ, нүхэрынь өөрынгөө бүтээһэн ташуур буугаар наадажа ябатараа, Володиин нюдэ руу гэнэдэжэ буудажархёо. Нюдэниинь хүндөөр шархатаһан байгаа. Имэрхүү жэшээнүүд олон даа. Архи ууһанай гэмээр нюдэеэ гэмтээхэ ушар али олон дайралдадаг. Жэшээнь, ЖКО-гой жолоошон К. гэгшэ һогтуугаар наншалдажа, нюдэеэ ехээр гэмтэһэн байна. Энэ усал ябадалһаа боложо тэрэ нюдэгүй болошоо.

Бүхы предприятинуудай хүдэлмэришэд инструкциин ёһоор нюдэндөө шэл зүүгээд хүдэлөө һаа, нюдэеэ гэмтээхэгүй бшуу.

Т. МОШКОВИЧ,
республиканска больницын нюдэнэй отделениин врач.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: Часай туршада 12.500 кубическэ метр шорой малтаха алхалдаг экскаватор харуулагдана. Тэрэниие Краматорскэ хотын № 47 техническэ училищиин һурагшад бүтээһэн байна.

ТАСС-ай фотохроника.

МАНАЙ КОМАНДА ДАХИНАА ТҮРҮҮЛБЭ

Кроссоор Алас-Дурна зүгэй болон Сибиринн түрүү һуури эзэлхын түлөө мүрысөөн Дээдэ-Онгостойн Улаан Бургааса гэжэ хадын зүргэ харгыгаар үнгэргэгдөө. Профсоюз-комсомолой энэ кросс СССР-эй байгуулагдаһаар 50 жэлэй алдарта ойдо зорюулагдаа. Һүүлэй жэлнүүдтэ Буряадаймнай хүнгэн атледүүд амжалтатайгаар мүрысэнэ. 1971 ондо Сибирь болон Алас-Дурна зүгэй зонын түрүү һуури эзэлэлгын мүрысөөндэ манай кроссменүүд командаараа түрүүлжэ гараһан юм.

Хизаар, область болон автономито республиканүүдай 13 команда энэ жэлэй урилдаанда хабаадалсаба. Шангай гурбан һуури эзэлһэн команданууд РСФСР-эй түгэсхэлэй мүрысөөндэ хабаадалсаха эрхэ абаха байна.

1500 метрэй зайда болоһон урилдаагаар энэ мүрысөөн үдэрэй 12 часта эхилбэ. Улаан-Үдын 42-дохи һургуулиин 8-дахи классай һурагша Надежда Рычкова манай командаһаа энэ зайда хабаадалсаба. Түрүүлжэ ябаһан бүлэгэй дунда ходо ябалсаха зуураа, Надя урдаханань гүйжэ ябаһан Шэтын спортсменка Татьяна Поляковаһаа холо гээгдэхэгүйе оролдоно. Түрүүлхэ хэрэгтэй гэжэ мэдэрһэн Рычкова гүйдэлөө түргэдхэжэ, нүгөөдэеэ хүсөөд, урагшаа һуга һүрэн гараа. Налуу ташалантай гүбээ руу түргөөр буужа, эдир басаган эгээн түрүүлэн финишэй зурлаада хүрэжэ ерээ. Таба минута 01.2 секунда гэһэн тоо дээрэ секундомерэй стрелкэ тогтошобо. Надиин шарай омог баяртай, нүхэдынь халуунаар тэбэринэ, тренер Валерий Николаевич Аверков амаршална.

Энэ мүрысөөндэ туйлаһан манай кроссменүүдэй түрүүшын илалта ха юм.

Тренер В. Н. Аверковэй хүмүүжүүлһэн, энэ шанга тулалдаанда илажа гараһан 15 наһатай Надя Рычкова тухай эндэ хэдэн үгэ хэлэмээр. Тренер Аверков 4-дэхи классай һурагша Н. Рычковада анхаралаа хандуулһан юм. Дүрбэн жэлэй туршада эсэшэ сусашагүйгөөр һорилго хэһэнэйнгээ һүүлээр Надя ехэхэн амжалта туйлаа. Тэрэ Алас-Дурна зүгэй, Сибириин чемпион болоһон, «Локомотивай» түбэй соведэй шанда хүртэһэн байха юм. Тренерынь эдир спортсменкын баярые хубаалдахал ёһоороо хубаалдана.

Республикын рекордсменка, хэлхеэ холбооной элкротехникумэй студентка Надежда Соколова 3000 метрэй зайда урилдаба. Тэрэ сугтаа урилдаһан нүхэдһөө хурдан байжа, түрүүлжэ ябаһан бүлэгые толгойлбо. Залуу басаган бусадые хойноо хаяжа, 1-дэхи һуури эзэлээ. Соколовагай харуулһан саг — 5 минута 03,7 секунда. Шэтын спортсменка Т. Полякова 5 минута 07,4 секунда соо гүйжэ, 2-дохи һуурида гараа. Манай эдир хоёр басагад 40 очко командадаа асарһан байна.

2000 метрэй зайда урилдаанай болоходо, Владивосток городой технологическа институдай студентка Зоя Щербакова түрүүлжэ, 6 минута 56,2 секунда саг харуулаа. Томско областиин түлөөлэгшэ Тамара Федотова 2-дохи, Новосибирскэ областиин Светлана Митянина 3-дахи һууринуудые эзэлээ. Манай командын басагад Галина Зайцева, Майя Цыбенова гэгшэд 4-дэхи, табадахи һууринуудта гараа.

Эхэнэрнүүд 3000 метрэй зайда урилдажа, сугларагшадай һонирхол татаа. РСФСР-эй эгээл хурдан спортсменкэнүүдэй нэгэн Евдокия Ли урилдаанда хабаадалсаа бшуу. Гэбэшье Приморско хизаарһаа ерэһэн техник-барилгашан, Алас-Дурна зүгэй, Сибириин чемпионка Аза Безбородова хүсэ шадалаа ехэ тааруу зохидоор хэрэглэжэ, энэ зайе ядамаргүйгөөр гаталһан байна. Спортын мастерта кандидат бусадые найдамтайгаар шүүжэ, кроссоор зонын чемпионкын нэрэ зэргэдэ хүртөө. Шэтын спортсменка Галина Астафьева 2-дохи, Кемерево городой спортсменка Нина Спирина 3-дахи һууринуудые эзэлээ. Буряадаймнай эрхим спортсменка Евдокия Ли 7-дохи боложо, фиништэ ерээ.

Эдиршүүлэй дунда 3000 метрэй зайда урилдаан үнгэргэгдөө. Владимир Антощенко (Новосибирск), Александр Архименко (Иркутск), Геннадий Коркин, Г. Гафаров, (Буряадай АССР) гэгшэд нүхэдһөө таһаран түрүүлбэ. Хэнинь 1-дэхи һуури эзэлхэнь гээшэб? Сугларагшадай һонирхол татаба. Хүсэ шадалаа гамнажа, зүбөөр хэрэглэжэ шадаһан Владимир Антощенко эгээн түрүүлэн фиништэ хүрэжэ ерээ. Тэрэнэй харуулһан саг 9 минута 03,9 секунда болоно. Эрхүүгэй спортсмен Александр Архименко 2-дохи, республикымнай хүбүүн Геннадий Коркин 3-дахи һууринуудые эзэлээ. Манай спортсменэй харуулһан саг—9 минута 15,7 секунда. Энэ хадаа нютагаймнай хүбүүнэй ехэхэн амжалта болоно.

Удаань залуушуул 5000 метрэй зайда урилдаба. Манай эгээн хурдан спортсмен Альберт Цыпылын энэ мүрысөөндэ хабаадалсаха аргагүй байһаниинь халагламаар. Энэ зайда шанга тэмсэл болоо. Солтан Низамиев (Новосибирск) нэгэдэхи, Валерий Бастраков хоёрдохи һууринуудые эзэлээ. Республикымнай спортсмен Инокентий Борькин дүрбэдэхи һуурида гараһан байна.

8000 метрэй зайда үнгэргэгдэһэн урилдаан эгээл һонирхолтой байгаа гэхэдэ болоно. Владимир Цыренов ондоо тээшээ ошоһон тула мүрысөөндэ хабаадалсабагүй. Эрхим спортсменэйнгээ үгы байгаашье һаа, манай команда энэ зайда амжалта туйлаа. Хүрэһөөр лэ түрүүлжэ ябаһан бүлэг шалгараадхиба. Юрий Разгоняев (Томск), Виктор Костенко (Иркутск), Юрий Климов, Фёдор Капустин. (Буряадай АССР), Виктор Третьяков (Кемерово) гэгшэд түрүүшын гурбан һуури эзэлхын түлөө шангаар тэмсэхэ баатай болоо. Ф. Капустин хэдэн удаа бэшэ нүхэдөө түрүүлжэ гараа. Теэд холын зайда урилдадаг спортсмендэ энэ зай богонидошоо Сугтаа урилдагша нүхэдынь тэрэнние «һахяад лэ» холо табинагүй. Фиништэ дүтэлхынгөө урда тээхэнэ ута дабаан өөдэ гарахадаа Виктор Третьяков нүхэдөө хойно холо гээхые оролдоо. Гэбэшье тэрэ ехээр эсэһэн байжа, финишдэ хүрэжэ ерэхэдээ дүрбэдэхи һуурида гарашаһан байха юм. Юрий Разгоняев (Томск) нэгэдэхи, Виктор Костенко (Иркутск) хоёрдохи, Юрий Климов (Бур.АССР) гурбадахи һууринуудые эзэлһэн байна.

Алас-Дурна зүгэй болон Сибириин эрхимүүдэй эрхим кроссменүүдэй нэрэ зэргэдэ [illegible] эхын түлөө болоһон шанга [illegible] эл түгэсэбэ. Тэдэнэр баярлахашье, голхорхошье мэдэрэл спортдо дуратайшуулдаа бэлэглэһэн байха. Юуб гэхэдэ, шанга тэмсэл энээнгүйгөөр үнгэрдэггүй бшуу. Буряадаймнай спортдо дуратайшуул мүнөө омогорхон баясаа. Манай хурдан солбоноор урилдагшад 108 очко абажа, командаараа илалта туйлажа, нэгэдэхи һуури эзэлээ. Эрхүүгэй областиин кроссменүүд 102 очкотой боложо, хоёрдохи, Новосибирскын спортсменүүд 99 очко абажа, гурбадахи һууринуудта гараа.

Пермь городто үнгэргэгдэхэ РСФСР-эй түрүү һуури эзэлхын түлөө түгэсхэлэй мүрысөөндэ хабаадалсаха эрхэдэ эдэ команданууд хүртэбэ гээшэ.

Б. БАЛЬЧИНОВ,
спортын «Динамо» бүлгэмэй Буряадай соведэй түрүүлэгшын орлогшо.

ЗУРАГУУД ДЭЭРЭ: 1.108 очко абажа, командаараа нэгэдэхи һуури эзэлһэн Буряадай суглуулагдамал командын капитан Евдокия Лидэ амаршалгын тугхан барюулагдажа байна. 2.1500 метрэй зайда түрүү һуури эзэлһэн, Улаан-Үдын 42-дохи һургуулиин 8-дахи классай һурагша Надя Рычкова финишэй лентэдэ эгээн түрүүлэн хүрэжэ ерээ.

В. ПЛУТТ гэгшын фото.

ХИЛЫН Саанаһаа

РАДИО ТЕЛЕФОН ТЕЛЕГРАФ

КУБЫН ҺҮНЭЙ ПРОМЫШЛЕННОСТИИН ХҮГЖЭЛТЭ

ГАВАНА. Кубын һүнэй промышленность һүүлэй жэлнүүдтэ арадай ажахын хүгжэнги һалбари болонхой. Һүөөр буйлуулагдаһан зүйлнүүд хоёр дахин ехээр үйлэдбэрилэгдэнэ.

Һү буйлуулха шэнэ предприятинууд орон дотор удаа дараалан баригдана. Мяха-һүнэй оньһожоруулагдамал 300 шэнэ ажахы бии болоо. Малай ашаг шэмэ дээшэлүүлхэ талаар шэнжэлгэнүүд хэгдэнэ.

Жэшээнь, Матансас, Лас-Вильяс провинцинуудта мяха-һүнэй предприятинуудай дүрбэн томо комплекс мүндэлхэнь. Суудхын туршада 600 мянган литр һү буйлуулха асари томо комбинат Гаванаһаа холо бэшэхэнэ баригдажа байнхай. Сантьяго-де Куба хотодо һүнэй баһа нэгэ томо комбинадай барилга дүүрүүтэй байна. Энэ комбинат һү буйлуулха мүнөөнэй түхеэрэлгээр, бэлэн продукци эюулхэ, амһарталха автомат лининүүдээр хангагдаха юм.

(ТАСС).

УЛААН-БААТАР

Эб найрамдалай, арадуудай аюулгүй байдалай түлөө

ТАСС

Эб найрамдал ба уласхоорондын аюулгүй байдал тогтоохо тодорхой программые бодото дээрэнь бэелүүлгэ арадуудай аша туһада, гүрэнүүдэй амгалан тайбанаар хүршэ оршолгые, үгэеэ ойлголсолгые, хани ёһоор харилсан ажаллалгые бэхижүүлхэ хэрэгтэ горитой туһа нэмэри хэхэ байна гээд МНР-эй правительство этигэн найдажа байһанаа дахинаа мэдүүлнэ гэжэ Монголой Арадай Республикын гадаадын хэрэгүүдэй министр Л. Ринчинэй ООН-ой Генеральна секретарь К. Вальдхаймда эльгээһэн бэшэг дотор хэлэгдэнэ.

Социалис гүрэнүүдэй, эб найрамдалда дуратай бусад оронуудай эдэбхитэй ажал ябуулгаар, хүсэлэл оролдолгоор уласхоорондын түгшүүрилые һуларуулха, тодорхойлон хэлэхэдэ, Европо түбидэхи политическэ оршон байдалые һайжаруулха алхам хэгдээ гээд, бэшэг дотор тэмдэглэгдэнэ. СССР ба ФРГ-гэй хоорондын договорые, ПНР-тэй ФРГ-гэй хэһэн договорые, Баруун Берлинэй асуудалаар дүрбэн гүрэнэй хэлсээс Монголой Арадай Республикын правительство халуунаар амаршална.

Советскэ Союзай хүтэлбэрилэгшэдэй ба США-гай президентын хоорондо хэгдэһэн хөөрэлдөөнүүдэй дүнгүүд—шухала документнүүдые баталан абалга уласхоорондын эб найрамдал, аюулгүй байдал бэхижүүлхэ хэрэгтэ ехэ туһа нэмэри хэхэ байна гээд бэшэг дотор тэмдэглэгдэнэ.

КАМПАЛА

Угандадахи байдал

ТАСС

Урда тээнь эзэмдэһэн районуудһаань «дайсанай хүсэнүүдые» Угандын зэбсэгтэ хүсэнүүд үлдэн намнажа, Танзаниин хилэдэ хашаба гээд Угандын сэрэгэй командованиин түлөөлэгшэ эндэ мэдээсэбэ.

Тинхэдэ Африкан нэгэдэл гэдэг эмхиин гэшүүн оронуудһаа Кампалада байдаг дипломатическа түлөөлэгшэдтэй Угаандын президент Иди Амин уулзажа, орон доторой байдал тухай элирхэйлэн хэлэжэ үгэһэн байна.

БЕЛГРАД

СКЮ-гэй Президиумэй гүйсэдхэхэ бюрогой заседани

ТАСС

Югославиин Коммунистнуудай Союзай Президиумэй гүйсэдхэхэ бюрогой заседани эндэ болобо. Югославиин Коммунистнуудай Союзай Түрүүлэгшэ И. Броз Тито тэрэнэй хүдэлмэридэ хабаадаа. Дотоодын ба уласхоорондын байдалай гол шухала асуудалнууд, Югославиин Коммунистнуудай Союзай ажал хэрэг заседани дээрэ зүбшэн хэлсэгдээ. Югославиин Коммунистнуудай Союзай X съездэ, Югославиин Коммунистнуудай Союзай гурбадахи конференцидэ бэлэдхэл тухай, мүн бусад шухала зорилгонуудые бэелүүлхэ тухай гүйсэдхэхэ комитет Югославиин Коммунистнуудай Союзай Түрүүлэгшэдэ мэдээсэбэ.

Партиин политика, [illegible] Югославиин Коммунист[illegible] Союзай хоёрдохи конфере[illegible] дээрэ абтаһан «Ажал яб[illegible] гын программа» бэелүү[illegible] түлөө эдэбхитэйгээр [illegible] шухала гэжэ гүйсэдхэхэ [illegible] заагаа. Дурсагдаһан зори[illegible] нуудые дүүргэхын түлөө к[illegible] нистнуудай харюусалга [illegible] луулхэ, партийна журам [illegible] гадхаха шухала гэжэ засе[illegible] дээрэ тэмдэглэгдээ. Югос[illegible] виин Коммунистнуудай Сою[illegible] хараа шугам баримтала[illegible] коммунистнуудые бүрид[illegible] гаргаха, демократическа це[illegible] рализмын ёһо гурим са[illegible] Коммунистнуудай Союзай [illegible] дэл бэхижүүлхэ шухала [illegible] тэмдэглэбэ.

ЭЗЭРХЭГ ТҮРИМХЭЙ ЯБУУЛГЫЕ БУРУУШААНА

КАИР. Ливанда эсэргүүгээр Израилиин дээрмэшэ сэрэгшэдэй хэһэн эзэрхэг түримхэй ябуулгануудые Каирай хэблэл эрид буруушаана.

Эдэ хүршэ оршодог араб оронуудта зүрюу харшаар Израилиин хэһэн эзэрхэг түримхэй ябуулгын, тэрэнэй бэелүүлдэг газаашалан доромжолхо политикын үшөө нэгэ гэршэ болоно гэжэ «Аль-Гумхурия» газетэ бэшэнэ. Американ дэмжэлгэ, туһаламжаар, американ зэбсэг хэрэгсэлнүүдые ашаглажа, Тель-Авив Ливанда зэрлиг бүдүүлигээр, харата муухайгаар добтолбо гэжэ газетэ тэмдэглэнэ. Израиль хадаа американ империализмын Дүтын Зүүн зүгтэхи хэрэм болоно. Араб гүрэнүүдэй хоорондо хёморол үүдхэжэ, тэдэниие һуларуулхын тула Америкын Холбоото Штадууд Израилине һамбаашална бшуу.

САНА. Ливанда эсэргүүгээр Израилиин хэһэн эзэрхэг түримхэй ябуулгые Йеменэй Арабай Республикын правительство эрид буруушаагаад, ливан арадые дэмжэжэ байһан тухайгаа мэдүүлнэ гээд ЙАР-ай Гадаадын хэрэгүүдэй министерствын мэдүүлгэ дотор хэлэгдэнэ.

Палестинын араб арадта эрхэ олгохын, Дүтын Зүүн зүгтэ аюулгүй байдал тогтоохын түлөө Израилиин эзэрхэг түримхэй ябуулгануудые болюулгахын түлөө эрид шууд тэмсэл ябуулха уряатайгаар бүхы оронуудай правительствануудта хандана.

БУДАПЕШТ. Араб оронуудта эсэргүүгээр хэжэ байһан гэмтэ ябуулгануудайнгаа түлөө, Ливанай амгалан зоной, тэдэнэй дунда Палестинын хашагдан зугадагшадай ами наһанай түлөө Израилиин правител[illegible] бүрни харюусаха ёһотой [illegible] «Мадьяр хирлап» газетэ, [illegible] тын Зүүн зүгтэ Израи[illegible] дээрмэшэ сэрэгшэдэй үй[illegible] һэн шэнэ гэмтэ ябуул[illegible] тухайда Совет правитель[illegible] хэһэн мэдүүлгые шэнжэл[illegible] тэмдэглэнэ.

СОФИ. «Ливанда зэрли[illegible] дүүлигээр добтолһон [illegible] араб арадуудта зүрюу хар[illegible] Тель-Авивай бэелүүлдэг хар[illegible] политикын үргэлжэлэл бо[illegible] но», — гэжэ «Отечествен фр[illegible] газетэ бэшэнэ. Тель-А[illegible] зэрлиг бүдүүлиг ябуул[illegible] дые эб найрамдалда дура[illegible] арадууд амгалан тэнюунаар [illegible] ража шадахагүй байна гээ[illegible] зетэ тэмдэглэнэ. Эб найрам[illegible] лай ба хани барисаанай т[illegible] шууд сэхээр тэмсэдэг эгээ[illegible] хүсэн, Араб оронуудай үнэ[illegible] ни — Советскэ Союз Из[illegible] лиин эзэрхэг түримхэй ябуу[illegible] нуудые эрид буруушаагаа[illegible] рэгэй ябуулгануудаа дары [illegible] люулха эрилтэ табиба.

ВАРШАВА. «Хүршэ А[illegible] оронуудтаа Израиль зэбс[illegible] добтолго хэжэ үргэлжэл[illegible] Түрүү үзэлтэй хүн түрэ[illegible] энэ зэрлиг муухай ябуулг[illegible] буруушаажа, сэрэгэй ябуу[illegible] нуудые дары болюулха эр[illegible] табина», — гэжэ Польш[illegible] «Экспресс вечорны» бэшэнэ.

Израилиин хойто хилэ [illegible] хэгдэжэ байһан ябуулгану[illegible] түлөө гансал Тель-Авивай [illegible] вительство бэшэ, харин А[illegible] гүйн Соведтэ дуугаа үгэ[illegible] хорилто хэхэ эрхэеэ хэр[illegible] һэн Холбоото Штадууд хар[illegible] саха ёһотой гээд «Курьер по[illegible] ски» газетэ тэмдэглэнэ.

(ТАСС)

НЬЮ-ЙОРК

К. ВАЛЬДХАЙМАЙ ХЭҺЭН ЭЛИДХЭЛ

ТАСС

Дүтын Зүүн зүгтэхи тусхай түлөөлэгшэ Гуннар Яррингын ажал ябуулга тухай Аюулгүйн Соведтэ табиһан элидхэлые Нэгэдэмэл Нацинуудай Организациин Генеральна секретарь К. Вальдхайм ООН-ой Генеральна Ассамблейн XXVII сессиин нээгдэхын урда тээ тунхаглаба. Дүтын Зүүн зүгтэхи хёмороото байдалые эблэрүүлхын тула Г. Ярингын ехэ хүсэлэл оролдолго гаргаһыень гэршэлһэн олохон жэшээнүүд элидхэл дотор харуулагданхай.

Израилиин харата ябуулгануудһаа шалтагаалан, Г. Ярингын ажал ябуулга урагшагүйдэжэ мухардашаһан байна. Генеральна секретариин Дүтын Зүүн зүгтэ байдаг тусхай түлөөлэгшын дурадхалые Израилиин правительство тоонгүй, хүршэ оршодог Араб гүрэнүүдтэ эсэргүү эзэрхэг түримхэй, зэрлиг бүдүүлиг ябуулануудые хэһэн байха юм.

Генеральна секретариин Дүтын Зүүн зүгтэ байдаг тус[illegible] түлөөлэгшын 1971 оной фе[illegible] линин 8-да эльгээһэн бэш[illegible] баһамжалһан ушар Г. Яр[illegible] гын хүсэлэл оролдолгод [illegible] раилиин бүдүүлиг муухай [illegible] хандаһан ябадал болоно. Дү[illegible] Зүүн зүгтэхи асуудалые [illegible] ёһоор шиидхэхэ арга ол[illegible] уялгануудые хоёр талын [illegible] дээрэ абаха тухай Г. Яр[illegible] энэ бэшэг соогоо уряалаа [illegible] Тинхэдэ Г. Ярингын [illegible] Египедэй правительствын [illegible] шөөжэ харюусахадань, Те[illegible] Авив ямаршье харюу үгэ[illegible] эзэмдэһэн Араб газар н[illegible] гуудһаа гаража ошохо хүс[illegible] гүй байһанаа хэдэхэн сага[illegible] гэрһэн хойно соносхоо һэ[illegible]

Эзэмдэһэн Араб газар [illegible] гуудһаа Израилиин сэрэгү[illegible] гаргахаар хараалһан Аюул[illegible] Соведэй 1967 оной ноябр[illegible] 22-то абаһан тогтоолдо үнд[illegible] лэн Г. Ярринг ажалаа ябуу[illegible] байгаа. ООН-ой Генеральна [illegible] самблейн XXVI сесси дээрэ [illegible] тогтоол дахинаа батал[illegible] һэн. Г. Ярингын ажал яб[illegible] гые Израилиин правитель[illegible] буруутуулхадаа, Дүтын З[illegible] зүгтэхи асуудалые эбэй ё[illegible] шиидхэхые туйлаһан ОО[illegible] гэшүүн оронуудта зүрюу [illegible] ябуулга хэнэ гээшэ.

Хэрэг байдалай хэды [illegible] хүндэ байгаашье һаань, Дү[illegible] Зүүн зүгтэхи хёмороото [illegible] лые эбэй ёһоор эблэрүү[illegible] һэн Г. Ярингын ажал ябу[illegible] саашадаашье үргэлжэлүү[illegible] хэ юм гээд ООН-ой Генер[illegible] секретарь тэмдэглэнэ.

БЕЙРУТ

Ливанай армиин командованиин мэдээсэл

ТАСС

Ливан руу добтолон ороһон Израилиин сэрэгүүд ороной урда районуудһаа намнагдаа гээд Ливанай армиин командовани мэдээсэбэ. Ливанай армиин шанга харюу сохилто тэсэнгүй, сентябриин 17-ой үдэшэ Израилиин эзэрхэг түримхэйшүүл эзэмдэжэ байһан һүүлшынгээ газарнуудһаа — Бинт-Джбель ба Айтаруунһаа зугадан гараха баатай болоһон байна.

Хэблэлдэ тунхаглагдаһан баримтануудай ёһоор, Ливанай граждан зоной дундаһаа 100 гаран хүн алуулаа, шархатаа.

ҺҮҮЛШЫН ХАХАДАЙ НААДАНУУД ЭХИЛБЭ

СССР-эй «А» классай хоёрдохи бүлэгтэ наададаг манай зонын футболистнуудай уулзалгын һүүлшын хахадай наадануудүнгэргэгдэжэ эхилбэ. Наадана дүн хаража үзэхэдэ, һүүлшын хахадай энэ уулзалгада найман команда хоорондоо наадаба. Эндэ Красноярскын футболистнууд Эрхүүгэй «Аэрофлот» командада айлшалхадаа, талмайн эзэдые 1:0 тоотойгоор шүүжэ, нэгэ һуури урагшаа дабшаа. Харин Эрхүүгэй футболистнууд гэдэргээ нэгэ һуури сухариха баатай болобо ха юм. Петропавловск-Камчатский хотын «Вулкан» командада айлшалһан Братскын «Сибиряк» команда урагшагүйдэбэ. Тэдэнэр талмайн эзэдтэ 2:0 тоотойгоор шүүгдэхэдээ, нэгэ һуури гэдэргээ сухарижа, «Вулканай» футболистнууд хоёр һуури урагшаа дабшаһан байна.

Нааданайнгаа һүүлшын хахадай хоёр уулзалга үнгэргэжэ урдиһан Хабаровскын футболистнууд Урда-Сахалинай «Сахалин», «Вулкан» команданууд 1:0, 2:1 гэһэн тоотойгоор шүүгээд табихадаа, гэнтэ хоёр һуури урагшаа дабшаһан байна. Тиихэдэ Шэтын футболистнууд өөрынгөө стадион дээрэ Ангарск хотын «Старт» командатай наадаһан байгаа. Зүгөөр талмайн эзэд 90 минутын туршада добтолходоо бираагүй. 0:0 тоотойгоор тэнсэжэ, нэгэ очкогоо айлшадтаа бэлэглэбэ. Тиигэжэ баһал нэгэ һуури гэдэргээ сухариба бшуу.

ФУТБОЛ

Манай «Сэлэнгэ» команда түрүүшын наадандаа «Вулканай» футболистнуудта 2:0 тоотойгоор шүүгдэшоо. Үглөөдэр «Сэлэнгын» футболистнууд Шэтын командатай тэдэнэй стадион дээрэ наадаха байна.

Ямар командын футболистнуудай урагшаа гаража ябаһан тухай таблица танай анхаралда толилогдобо.

Команданууд	Наадаа	Шүүгээ	Тэнсээ	Шүүгдээ	Бүмбэгэ	Очко
1. «Амур» Благовещенск	30	18	7	5	36—14—22	43
2. «Сахалин» Ю.Сахал.	31	17	8	6	42—23—19	42
3. «Автомобил.» Красн.	30	13	6	11	36—29+ 7	32
4. «Старт» Ангарск	31	14	4	13	34—29+ 5	32
5. СКА Хабаровск	32	12	7	13	40—35+ 5	31
6. СКА Шэтэ	31	9	13	9	34—33+ 1	31
7. «Сибиряк» Братск	30	10	8	12	26—28— 2	28
8. «Вулкан» П. Камч.	32	8	10	14	23—34—11	26
9. «Аэрофлот» Эрхүү	31	8	9	14	23—33—10	25
10. «Луч» Владивосток	30	7	11	12	18—32—14	25
11. «Сэлэнгэ» У.-Үдэ	30	7	7	16	24—39—15	21

Багшанарай дээдэ һургуулида

ХАЛУУН АНХАРАЛДА ХҮРТЭБЭ

Һаяхан студентнэрэй ажабайдалда баярта ушар болобо. Юуб гэхэдэ, энэ үдэр тэдэнэр дээшэлүүлэгдэһэн стипенди абаа бшуу. Нэгэдэхи курсын студентнэр 28 түхэригэй орондо 40 түхэриг, дүрбэдэхи, табадахи курсынхид 45 түхэриг стипенди абаха болоо.

Тиимэһээ энэ ушар ургажа ябаһан залуу үетэндэ парти, правительствын халуун анхаралаа хандуулжа байдагай үшөө нэгэ элитодо гэршэ боложо үгэнэ.

СТУДЕНТНЭРЭЙ ТУҺАЛАМЖА

Үнгэрэгшэ амаралтын үдэр түүхэ болон хэлэ бэшэгэй факультедэй студентнэр, багшанар, техническэ хүдэлмэрилэгшэд Ивалгын үйлэдбэрилгэ - туршалгын ажахыда ошожо, хартаабха малтаха воскреснигтэ хабаадалсаа. Энэ шухала хүдэлмэри эдэбхитэйгээр, эмхидхэл һайтайгааршье үнгэрөө. Бүхы дээрээ 300 гаран хүн ажаллахаяа гараһан байна. 2,5 гектар газарай хартаабха малтаха даабаритай һаа, 4 гектар малтаһан байха юм.

ГҮРЭНЭЙ ШАЛГАЛТА ЭХИЛБЭ

Сентябриин 15-һаа буряад хэлэ, бэшэгэй таһагта заочноор һурадаг студентнэр гүрэнэй шалгалта барижа эхилбэ. Энэ жэлдэ дүн хамта 28 хүн дээдэ һургуулитай мэргэжэлтэд боложо гараха юм. Тус таһагые даагша У-Ж. Ш. Дондуков, Д. Д. Амоголонов гэгшэд студентнүүдһээ түрүүшын шалгалта абажа байна.

Ц. ЦЫРЕНДОРЖИЕВ,
Доржи Банзаровай нэрэмжэтэ багшанарай институдай студент.

ПРАВДА БУРЯТИИ

Нэгэдэхи хуудаһанда. СССР-эй наймадахи зарлалай Верховно Соведэй IV сессиин материалнууд. «Таряа хуряалга түлэг дундаа» — суглуулбари.

Хоёрдохи хуудаһанда. СССР-эй наймадахи зарлалай Верховно Соведэй IV сессиин материалнууд. «Госарбитражай 50 жэлэй ой» гэһэн корреспонденци. Түрэл орондомнай.

Гурбадахи хуудаһанда. Д. Жалсараевай замай тэмдэглэлэй үргэлжэлэл. Хилын саанаһаа.

Дүрбэдэхи хуудаһанда. Нютаг нютагай һонин.

ЗЭНХИР ЭКРАН

НЭГЭДЭХИ ПРОГРАММА

УЛААН-ҮДЭ ХАРУУЛНА:
18.00 — үхибүүдтэ мульт-фильмнүүд харуулагдаха.

«ОРБИТА» ХАРУУЛНА:
18.20 — «Эбдэршэгүй хани барисаан». Дагестанай АССР.

УЛААН-ҮДЭ ХАРУУЛНА:
18.50 — 19.00 — хүгжэмтэ забһарлалга.

ОРБИТА» ХАРУУЛНА:
19.00 — информационно мэдээсэл — «Время». 19.30 — «Тени над Нотер-Дам» — уран һайханай фильм (1-дэхи сери). ГДР. 21.05 — телевизор харагшадай асуудалнуудта «Правда» газетын политическэ шэнжэлэгшэ Ю. Жуков харюусана.

УЛААН-ҮДЭ ХАРУУЛНА:
21.35—телепанорама. 21.55 — түрэлхидтэ зорюулагдаһан дамжуулга. 22.15 — «поэзиин картын дэргэдэ».

АНГЛИ. Ороной барилганууд дээрэ хон-жэн: экскаваторнуудай шууяаншье дуулданагүй, үргэдэг крануудшье зогсошонхой, барилгашадшье харагданагүй. Барилгашад хотонуудай үйлсэнүүдтэ хэдэн мянгаадаараа гаража, правительствада ажалай түлөөһэ дээшэлүүлхэ гэһэн эрилтэ табина. 300 мянган барилгашад тэмсэлээ илалта туйлатараа үргэлжэлүүлхээр эрид шиидэнхэй.
ЗУРАГ ДЭЭРЭ: Манчестерэй барилгашад демонстрацида гараад ябана.

ТАСС-ай фотохронико.

Редакторай орлог[illegible]
С. С. ЦЫРЕНДОР[illegible]

Манай адрес, телеф[illegible]

г. Улан-Удэ, ул. Лен[illegible]
Телефоны: редактора — [illegible] приёмная — 54-93, зам. [illegible] тора — 68-08 зам. ре[illegible] ра — 62-62, ответ. секр[illegible] — 50-52, зам. ответ. се[illegible] — 66-76, отделы: пар[illegible] жизни — 60-91, сельск[illegible] зяйства — 64-36, 63-86, [illegible] ганды и агитации — [illegible] промышленности и стр[illegible] ства — 61-35, советского [illegible] тельства и быта — 69-58, [illegible] туры и школ — 60-21, [illegible] рабселькоров — 67-81, [illegible] мации — 34-05, обществ[illegible] приёмная — 56-62, ма[illegible] бюро — 57-63, фотола[illegible] рия — 33-61.

Типография управления по печати при Совете Министров БурАССР Н-033729. Заказ № 1[illegible]